

SEMINARSKI RAD

RAČUNARI I KATALOGIZACIJA INTEGRISANI BIBLIOTEČKI SISTEMI

Vera Petrović

Naslov originala:
William Safdady
Introduction to Automatic for Librarians
American Library Association, Chicago and London
fourth edition 1999

Računari i katalogizacija

Cilj katalogizacije je dobijanje informativnog bibliografskog i fizičkog opisa bibliotečkog materijala sa dovoljno detalja koji će omogućiti nedvosmisleni identifikaciju date jedinica bibliotečke građe čime će se razlikovati od svih drugih mogućih sličnih jedinica. U većini univerzitetskih i većih javnih biblioteka gde se bibliotečki katalog smatra i bibliografskim oruđem i sredstvom za pronalaženje građe, katalogizacija se obavlja prema detaljnom skupu pravila koji je dat u AACR (Anglo-američkim kataloškim pravilima), poslednjem u 125 godini dugoj seriji napora da se standardizuje kataloška praksa američkih biblioteka. Manje javne, školske i mnoge specijalne biblioteke mogu da slede katalošku praksu koja je verovatno bolje prilagođena njihovim kolekcijama i korisnicima, mada takva lokalna praksa onda može da komplikuje implementaciju automatizovane katalogizacije.

Bez obzira na njihov izvor, kataloška pravila određuju izbor i oblik imena ili drugih termina pod kojima će data jedinica biti uneta u bibliotečki katalog ili neki drugi bibliografski proizvod. Ona dalje određuju reči ili fraze koje će se koristiti u opisivanju jedinice, kao i redosled kojim će se zapisivati elementi bibliografskog opisa. U većini biblioteka kataloški opis sadrži i predmetne odrednice kao i klasifikacionu oznaku. Krajnji proizvod katalogizacija je niz zapisa koji se unose u bibliotečki katalog koji je u obliku listića, knjige ili on-line formatu.

Neovisno od pojavnog oblika kataloga, bibliotekari su već davno prepoznali probleme stručnog rada na katalogizaciji. Kao intelektualna aktivnost koja traži donošenje odluka, ona je vremenski zahtevna. Usled toga mnoge biblioteke imaju značajne zaostatke u katalogizaciji, koji usporavaju unošenje bibliotečke građe u korisničke ili referensne fondove, a bibliotečki katalogi ne reprezentuju te fondove tačno i potpuno. Na primer, u nekim specijalnim bibliotekama manje značajna bibliotečka građa može da se smesti u pomoćne smeštajne prostore i da se za nju izradi samo skraćeni kataloški zapis. U većini biblioteka se pojedinačni naslovi u velikim mikrofilmovanim zbirkama čak i kataloški ne opisuju, mada bi takvi naslovi često značajno povećali bibliotečke resurse u pojedinim predmetnim oblastima, pa to da nisu katalogizovani umanjuje njihovu iskorišćenost. Retko se radi analitička katalogizacija koja uključuje pravljenje pomoćnih kataloških zapisa za radove u antologijama ili za pojedina poglavlja u monografskim publikacijama. Katalogizacija se može pokazati skupom, jer je radno intenzivna aktivnost koja traži posebne osposobljenosti, a ponekad i značajno iskustvo, te zato troškovi katalogizacije jedne jedinice bibliotečke građe mogu da se približe ili čak premaše njenu vrednost. Usled toga mnoge biblioteke ne katalogizuju džepna izdanja, vladine publikacije ili drugu relativno jeftinu građu. Zbog troškova katalogizacije biblioteke često nevoljno prihvataju poklone i legate.

U pokušaju da se pojednostavi donošenje odluka, uštedi vreme i smanje troškovi povezani sa katalogizacijom, biblioteke su se u prošlosti oslanjale na praksu koja se zvala

centralizovana katalogizacija i u kojoj su se, u cilju nalaženja kataloških informacija, pretraživali štampani bibliotečki katalozi i bibliografije koje je pripremila neka druga biblioteka. Različiti štampani katalozi Kongresne biblioteke su za starije publikacije među najrasprostranjenijim izvorima centralizovane katalogizacije. Izvedeni oblik centralizovane katalogizacije je i kupovina štampanih kataloških listića različitih izdavača ili drugih izvora. Kongresna biblioteka je bila vodeći snabdevač takvih štampanih kataloških listića sve do kasnih devedesetih, kada je taj servis ugašen. Mada je centralizovana katalogizacija brža i jeftinija od originalne katalogizacije, sa njom nisu u potpunosti eliminisane karakteristike kataloškog rada koji se može opisati kao vremenski zahtevan i radno intezivan. Mnoge biblioteke su na primer prilagođavale centralizovanu katalogizaciju lokalnoj praksi u odnosu na izbor i oblik odrednice na glavnom i sporednim listićima. Biblioteka koja ne naručuje štampane listiće, mora da ih otkuca ili na drugi način pripremi za svoj katalog. Čak i kada se koriste naručeni štampani listići, obično je potrebna neka kombinacija kucanja i kopiranja da bi se pripremio komplet svih listića.

Ranih šezdesetih bibliotekarima je postajalo jasnije da bi katalogizacija bila jednostavnija, ako bi centralizovana katalogizacija mogla da se dobije u mašinski čitljivom obliku. Kongresna biblioteka koja je bila primarni izvor centralizovane katalogizacije naručila je nekoliko studija o potencijalu i problemima koje sadrži razvoj jednog takvog alternativnog bibliografskog proizvoda. Te studije, koje su ukazale na izvodljivost i moguće prednosti zapisivanja LC kataloških zapisa u mašinski čitljivom obliku, razmatrale su se na seriji konferencija tokom 1965. i 1966. godine. Rezultat ovih konferencija bio je pretprojekat MARC (mašinski čitljiva katalogizacija).

Program MARC

Pretprojekat MARC, koga je finansirao Savet za bibliotečke resurse, uspostavio je format, danas poznat kao MARC I format za zapisivanje bibliografskih podataka u mašinski čitljivom obliku. Od novembra 1966. do juna 1968. pretprojekat MARC je distribuirao oko 50.000 mašinski čitljivih zapisa u tom formatu u 16 biblioteka učesnica. Zapisi su se distribuirali nedeljno, na magnetnim trakama koje su postale poznate kao MARC trake. One su sadržavale kataloške podatke koji su se nalazili i u LC štampanim katalozima. Biblioteke učesnice su koristile MARC trake na svojim računarima na domak lokalno razvijenog softvera da bi izradili kataloške listiće, knjižne kataloge i specijalizovane bibliografije.

Iako je pretprojekat MARC omogućio bibliotekama učesnicama da eksperimentišu sa korišćenjem mašinski čitljivih zapisa, ipak je bila potrebna revizija MARC I formata pre no što su Kongresna biblioteka i druge biblioteke mogle da razviju šire programe za razmenu bibliografskih zapisa u mašinski čitljivom obliku. Te promene su ugrađene u MARC II komunikacijski format. Uveden 1967. godine, MARC II format je oblikovan da olakša razmenu bibliografskih zapisa za sve tipove građe velikom broju biblioteka koje koriste različitu računarsku opremu i softver. MARC II format – koji se sada zove USMARC ili LCMARC format radi razlikovanja od drugih MARC formata koji su

razvijeni u drugim zemljama – opisan je detaljno u različitim publikacijama Kongresne biblioteke na čemu je zasnovan i sledeći pregled.

USMARC format

USMARC format određuje osnovnu strukturu mašinski čitljivog bibliografskog zapisa koji se sastoji od tri komponente:

1. Lider, koga čine polja nepromenljive dužine, daje informacije o dužini, tipu i bibliografskom nivou traženog zapisa. Tip zapisa je označen šifrom koja identifikuje delo koje se katalogizuje kao štampanu građu, rukopis, mikroformu, kartu, muzičko delo ili drugi entitet. Šifra za bibliografski nivo označava da li je delo samostalna monografija, deo serije, serijska publikacija, analitički deo većeg bibliografskog dela ili zbirka rukopisa, pamfleta ili druga jedinica koja je pojedinačno katalogizovana.
2. Direktorij zapisa označava lokacije pojedinih promenljivih polja unutar svakoga zapisa što je analogno sadržaju u knjizi. Svaki direktorij zapisa uključuje pokazatelj sadržaja ili etiketu koji identifikuje promenljiva polja unutar zapisa; oznaku dužine promenljivih polja i poziciju prvog karaktera unutar zapisa. Direktorij zapisa olakšava pretraživanje odabranih polja unutar MARC zapisa.
3. Promenljiva polja MARC zapisa sadrže bibliografske podatke praćene numeričkim etiketama koji odražavaju sadržaj polja i potpolja na koja ona mogu biti podeljena.

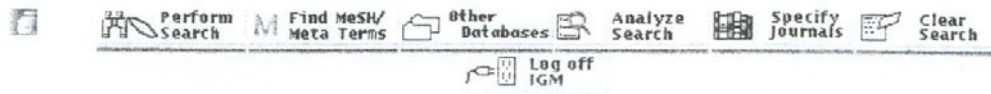
Logički povezane grupe MARC polja su namenjene odredjenim tipovima bibliografskih podataka. Polje 100 na primer označava lično ime kao odrednicu glavnog kataloškog zapisa. Polje 110 se koristi za korporacije, dok se polje 111 koristi za nazive konferencija ili sastanaka. Slično tome polje 400 označava podatak o seriji koja se sastoji od ličnog imena; polje 410 se koristi za podatak o seriji koja se sastoji od naziva korporacije, dok polje 411 identifikuje podatak o seriji koja se sastoji od naziva konferencije ili sastanka. Polje 600 identifikuje lično ime kao predmetnu odrednicu; polje 610 označava korporaciju kao predmetnu odrednicu, dok se polje 611 koristi za naziv konferencije ili sastanka kao predmetne odrednice. Polje 650 identifikuje temu kao jedan od najpoznatijih podataka predmetnih odrednica, dok se polje 651 koristi za geografsko ime kao predmetnu odrednicu. Neka polja povezana sa određenim oznakama polja se identifikuju slovnim oznakama. U polju 245 na primer potpolje »a« označava naslov odnosno glavni stvarni naslov, dok potpolje »b« označava njegov podnaslov. Struktura USMARC zapisa je implementacija standarda za razmenu informacija koje su usvojili Američki nacionalni institut za standarde (ANSI) i Međunarodna organizacija za standarde ISO. Ove organizacije međutim nisu standardizovale pokazatelje sadržaja i šifre potpolja koji identifikuju elemente unutar zapisa ili pravila za stvaranje sadržaja podataka samih zapisa. Formati bibliografskih zapisa koje su razvile druge organizacije zasnivaju se na strukturi USMARC zapisa mada mogu da se razlikuju u sadržaju promenljivih polja i

određenih MARC etiketama koji se koriste kao pokazatelji sadržaja. To je slučaj na primer sa MARC zapisima koje su napravile organizacije kao što su: Institut inženjera elektrotehnike, Evropsko udruženje centara za diseminaciju naučnih informacija (EUSIDIC) i Obrazovno istraživački informacioni centar (ERIC).

doler?account=++&password=++&datafile=medline...

Page 1 of 1

National Library of Medicine: Internet Grateful Med Search Screen

Internet Grateful Med is currently set to search file MEDLINE

Tip: bookmark the [URL](#), not this page.

Enter Query Terms:

Search for

• as Subject Add OR

AND search for

as Subject Add OR

AND search for

as Subject Add OR

Apply Limits:

Languages: All

Publ Types: All

Study Groups: All

Gender: All

Age Groups: All

Journals: All

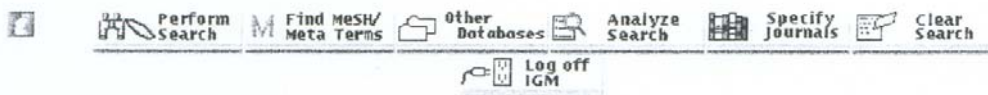
Year range: Begin year 1966

through

End year

1998

Internet Grateful Med is currently set to search file MEDLINE

Web-based search services make effective use of dialog boxes to simplify the entry of retrieval parameters.

Značajna odstupanja na području pokazatelja sadržaja su takođe karakteristika MARC formata koje su razvile nacionalne biblioteke Kanade, Velike Britanije, Francuske, Nemačke, Italije, Austrije, Danske, Švedske, Norveške, Japana i drugih država. Kanadski MARC (CANMARC) format, na primer, koristi više pokazatelja sadržaja no što to dozvoljava Kongresna biblioteka. Britanski UKMARC i francuski INTERMARC

formati, u odnosu na kanadski format, dozvoljavaju ih još više. Međunarodna federacija bibliotekskih oscilacija i institucija (IFLA) razvila je UNIMARC format koji omogućava međunarodnu razmenu bibliografskih podataka u mašinski čitljivom mediju.

U Sjedinjenim državama je Kongresna biblioteka razvila MARC formate za različite tipove bibliotečkog materijala uključujući knjige, serije, mape, vizuelnu građu, arhivsku građu i rukopise, muzička dela i računarske datoteke. USMARC format je razvijen i za normativne podatke, uračunavajući lična imena, predmetne oznake, naslove serija, jedinstvene stvarne naslove; za lokacijske podatke za publikacije serijskog kao i ne-serijskog tipa; za klasifikacione oznake, uključujući i Klasifikacioni sistem Kongresne biblioteke, Djujiev decimalni sistem i ostale klasifikacione sheme; a za informisanje lokalne zajednice je uključila zapise o organizacijama, servisima i lokalnim događajima. Kongresna biblioteka ove USMARC formate održava i po potrebi revidira uz konsultacije sa različitim partnerima uračunavajući komisije Američke bibliotečke asocijacije (ALA) kao što su: MARC Advisory Committee i Machine Readible Bibliographic Information (MARBI).

Kongresna biblioteka, na osnovu pretplate, distribuira magnetne trake sa MARC zapisima još od 1969. godine. Namena MARC programa, koji je u prvoj fazi bio ograničen na monografije na engleskom jeziku, raširena je i obuhvata sve monografije pisane latinicom, kao i na nekim nelatiničnim jezicima, te na različitu nemonografsku građu nezavisno od jezika. Katalogizacija u publikaciji (CIP) dodata je MARC programu 1971. godine.

LC MARC baza podataka

LC MARC baza podataka je ime mašinski čitljivog kataloga koga priprema i distribuira Kongresna biblioteka. Iako su se tokom godina menjali njena namena i sadržaj, baza je obično podeljena po tipovima materijala koji se katalogizuje. U vreme pisanja ovog dela, Kataloški distribicioni servis LC nudi na bazi godišnje pretplate MARC zapise za sledeći bibliotečki materijal:

1. kao što je gore pomenuto, mašinski čitljive zapise za knjige na engleskom jeziku od prihvatanja MARC programa 1968. godine. Kataloške zapise za knjige na francuskom, nemačkom, španskom, portugalskom, italijanskom i holandskom i na ostalim jezicima koji koriste latinično pismo postupno su dodavani u LC MARC bazu podataka u periodu od 1973. do 1977. godine. Transliterisani zapisi za knjige na istočno- slovenskim jezicima, grčkom, arapskom, hebrejskom, jidiš, persijskom, kineskom, japanskom, korejskom i jezicima južno-istočne Azije su dodavani između 1979. i 1985. godine. Od 1987. godine Kongresna biblioteka distribuira kataloške zapise na kineskom, japanskom i korejskom jeziku u izvornom, kao i u transliterizovanom obliku. Kao što se pominje i na drugim mestima u ovom poglavlju, takve zapise su kreirali u RLIN sistemu. Kataloški zapisi na hebrejskom se distribuiraju u izvornom obliku od 1989. godine, a za knjige na arapskom i persijskom od 1991. godine. U vreme pisanja ove knjige segment Books All LC MARC baze podataka sadržao je preko 4,5 mil.

bibliografskih zapisa za monografije koje je katalogizirala Kongresna biblioteka, uključujući CIP zapise, zapise minimalnog nivoa katalogizacije (MLC) i pretpublikacijske zapise. Zapisi za knjige štampane na nelatiničnim pismima su dati transliterisano. Kataloški zapisi na originalnim pismima se kupuju odvojeno. Preko pola miliona zapisa se godišnje dodaje u segment »Books All« LC MARC baze podataka. Od ovoga, oko 40% su novi zapisi, a preostali deo čine ažurirani CIP zapisi, kao i drugi nekompletni zapisi. Podsegment »English books« segmenta Books All LC MARC baze podataka, je ograničen na bibliografske zapise za monografije na engleskom jeziku koje su štampane u SAD i drugde. U vreme pisanja ove knjige podsegment »English books« je sadržao preko 2,5 mil. kataloških zapisa. U ovaj podsegment se godišnje dodaje oko 330.000 zapisa. Trećinu čine novi zapisi. Podsegment »Book US« segmenta »Books All« je ograničen na bibliografske zapise za knjige štampane u SAD nezavisno od jezika. U vreme pisanja ove knjige sadržavao je oko 1,8 mil. kataloških zapisa. U ovaj podsegment se godišnje dodaje oko 250.000 kataloških zapisa, od kojih su oko 80.000 novi.

2. Kao alternativu široko kritikovanoj praksi transliteracija, Kongresna biblioteka nudi kataloške zapise u mašinski čitljivom obliku i na izvornim pismima različitih jezika. Segment »Books CJK« LC MARC baze podataka sadrži i izvorne i transliterizovane kataloške zapise za monografije štampane na kineskom, japanskom i korejskom jeziku. U vreme pisanja ove knjige on je sadržavao oko 300.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se segmentu »Books CJK« doda oko 38.000 zapisa, od kojih je 45% novih. Segment »Books Arabic« LC MARC baze podataka sadrži i izvorne i transliterizovane kataloške zapise za monografije štampane na arapskom i persijskim jezicima. U vreme pisanja ove knjige on je sadržavao oko 12.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se segmentu »Books Arabic« doda oko 5.000 zapisa, od kojih je 60% novih. Segment »Hebrew« LC MARC baze podataka sadrži i izvorne i transliterizovane kataloške zapise za monografije štampane na hebrejskom i jidiš jeziku. U vreme pisanja ove knjige on je sadržavao oko 30.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se segmentu »Hebrew« doda oko 7.000 zapisa, od kojih je 45% novih.
3. LC MARC kataloški zapisi za kartografsku građu pokrivaju pojedinačne i presavijene karte, globuse, setove karata i karte u obliku serijskih publikacija. Ovaj segment LC MARC baze datira od 1973. godine. U vreme pisanja ove knjige on je sadržavao oko 175.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se segmentu »Maps« doda oko 15.000 zapisa, od kojih je 50% novih.
4. Kataloški zapisi za serijske publikacije na jezicima koji koriste latinično pismo, kao i transliterizovane verzije serijskih publikacija na drugim jezicima dodati su bazi LC MARC 1973. godine. Kataloški zapisi za novine dodati su ovoj bazi 1975. godine. Kongresna biblioteka takođe distribuira kataloške zapise za serijske publikacije koji su verifikovani u okviru programa kooperativne katalogizacije serijskih publikacija (CONSER). CONSER proverava zapise u pogledu tačnosti, adekvatnosti odrednice, potpunosti zapisa i usklađenosti sa propisanom

- kataloškom praksom. U vreme pisanja ove knjige segment »Serials« LC MARC baze podataka je sadržavao oko 900.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se segmentu »Serials« doda oko 120.000 zapisa, od kojih je 45% novih. Posebno je dostupan segment »Serials CJK« LC MARC baze podataka koji sadrži i izvorne i transliterizovane kataloške zapise za serijske publikacije štampane na kineskom, japanskom i korejskom jeziku. U vreme pisanja ove knjige on je sadržavao oko 6.000 bibliografskih zapisa datiranih od 1991. godine. Godišnje se segmentu »SerialsCJK« doda oko 1.600 zapisa, od kojih je 60% novih.
5. Kongresna biblioteka distribuira kataloške zapise za muzikalije – uključujući štampana i rukopisna muzička dela, kao i muzičke i nemuzičke zvučne zapise – od 1984. godine. Građa na nelatiničnim jezicima se katalogizuje transliterizovano. U vreme pisanja ove knjige segment »Music« LC MARC baze podataka je sadržavao oko 210.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se doda oko 23.000 zapisa, od kojih je 45% novih.
 6. Segment »Visual materials« LC MARC baze podataka sadrži bibliografske zapise za filmove, filmske kadrove, video zapise, diapozitive, multimedijalne komplete i drugi grafički materijal koji se katalogizuje u Kongresnoj biblioteci od 1972. godine. Pre 1992. ovaj segment baze podataka je sadržavao i zapise koje su katalogizovale druge biblioteke. U vreme pisanja ove knjige segment »Visual materials« LC MARC baze podataka je sadržavao oko 140.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se doda oko 3.400 zapisa, od kojih je 60% novih. Kataloški distributivni servis LC takođe nudi datoteku o nitratnim filmovima koja sadrži zapise u MARC formatu za nitratne filmove koje čuva Kongresna biblioteka i čije zaštitne kopije kreira od ranih 80-tih.
 7. Segmenti »Computer files« LC MARC baze podataka sadrži bibliografske zapise za mašinski čitljive datoteke podataka, kao i za računarski softver koje je katalogizovala Kongresna biblioteka od 1990. godine. U vreme pisanja ove knjige segment »Computer files« LC MARC baze podataka je sadržavao oko 3.500 bibliografskih zapisa. Godišnje se doda oko 650 zapisa, od kojih je 2/3 novih.

LC kataloški zapisi za knjige se distribuiraju nedeljno, na magnetnim trakama ili dnevno preko elektronskog transfera koristeći Internetov FTP protokol. Kataloški zapisi za serijske publikacije, karte, muzikalije, vizuelnu građu, CJK knjige i CJK serijske publikacije se distribuiraju mesečno na magnetnim trakama. Kataloški zapisi za računarske datoteke, arapske i hebrejske knjige se distribuiraju kvartalno na magnetnim trakama.

Kao dodatak LC MARC bazi podataka Kataloški distributivni centar LC distribuira kataloške zapise drugih organizacija. GPO kataloška datoteka, na primer, sadrži bibliografske zapise koje je kreirala US Government Printing Office i koji se štampaju u »Monthly Catalog of U.S. Government Publications«, kao i u nekoliko njegovih suplemenata. Pokrivajući monografije, serijske publikacije, karte i vizuelnu građu GPO kataloški zapisi se distribuiraju u MARC formatu od 1976. godine. Od 1991. godine GPO

koristi OCLC sistem i za svoju originalnu katalogizaciju. U vreme pisanja ove knjige GPO kataloška datoteka sadrži oko 475.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se doda oko 19.000 zapisa, od kojih je 70% novih.

Kataloški distributivni servis LC takođe nudi kataloške zapise koje su izradile nacionalne biblioteke drugih zemalja. Datoteka »Books Canada«, na primer, sadrži kataloške zapise koje je izradila Nacionalna biblioteka Kanade za monografije o Kanadi ili izdate u Kanadi. Zapisi koji datiraju od 1975. godine primljeni su u Kongresnu biblioteku u CANMARC formatu. Pre distribucije se konvertuju u USMARC format. U vreme pisanja ove knjige datoteka »Books Canada« sadrži oko 630.000 bibliografskih zapisa. Godišnje se doda oko 40.000 zapisa. Datoteka se ažurira nedeljno. Datoteka »British National Bibliography (BNB)« sadrži kataloške zapise koje je izradila Britanska biblioteka za knjige i prva izdanja serijskih publikacija koje su izašle u Velikoj Britaniji. Zapisi su uglavnom za izdanja na engleskom jeziku. U vreme pisanja ove knjige datoteka BNB sadrži oko 750.000 bibliografskih zapisa koji datiraju od 1984. godine, a godišnje se doda oko 60.000 zapisa. BNB datoteka se izrađuje u Britanskoj biblioteci u UKMARC formatu. Pre distribucije se konvertuje u USMARC format. Datoteka se ažurira nedeljno.

Datoteka Australia/New Zeland sadrži kataloške zapise koje su izradile nacionalne biblioteke tih zemalja. Zapisi iz svake biblioteke se distribuiraju u odvojenim segmentima. Segment Nacionalne biblioteke Australije sadrži bibliografske zapise za knjige i serijske publikacije, a segment Nacionalne biblioteke Novog Zelanda sadrži bibliografske zapise za knjige, karte, muzikalije i serijske publikacije. U vreme pisanja ove knjige datoteka sadrži oko 400.000 bibliografskih zapisa, koji za Australiju datiraju od 1972. godine, a za Novi Zeland od 1982. godine. Godišnje se doda oko 40.000 zapisa. Datoteka se ažurira mesečno. Kongresna biblioteka takođe distribuira kataloške zapise koje izrađuje Nacionalna biblioteka Nemačke za monografije na nemačkom jeziku i pojedinu nemonografsku građu koja se izdaje u Nemačkoj, Austriji i Švajcarskoj. U vreme pisanja ove knjige datoteka koja se ažurira mesečno sadržavala je oko 900.000 bibliografskih zapisa, a godišnje se doda oko 150.000 zapisa. Kataloške zapise koje izrađuje Nacionalna biblioteka Japana, Kongresna biblioteka distribuira mesečno. Zapisi sadrže originalne i transliterisane odrednice. Godišnje se isporuči oko 75.000 zapisa.

Kao i većina mašinski čitljivih baza podataka, MARC trake daju naglasak na građu koja je u Kongresnoj biblioteci katalogizirana od trenutka uvođenja MARC programa. Nekoliko projekata je međutim proširilo obuhvat LC MARC baze podataka u retrospektivnom smislu. Pretprojekat RECON koga je finansirao Savet za bibliotečke resurse u 1969. godini, omogućio je početno istraživanje izvodljivosti retrospektivne konverzije. Projektom je konvertovano oko 58.000 naslova koje je studija prepoznala kao najfrekventnije naručene štampane kataloške listiće. Njegov najvažniji tehnički doprinos je bio usavršavanje tehnike za automatsko prepoznavanje formata (AFR) radi pojednostavljenog kreiranja MARC zapisa. Kada se koriste konvencionalne tehnike konverzije, katalogizatori ručno dodaju svakom promenljivom polju pokazatelje sadržaja radi tehničke pripreme unosa. Međutim sa automatskim prepoznavanjem formata računarski programi prepoznaju promenljiva polja u zapisu i pridružuju im odgovarajuće pokazatelje sadržaja. Iako je zbog mogućih grešaka potrebna i ručna provera, deo unosa

preko tastature postaje nepotreban eliminacijom pokazatelja sadržaja sa ulaznih podataka. Međunaradni standard za bibliografski opis (ISBD), koji koristi određene kombinacije simbola za odvajanje različitih elemenata kataloškog zapisa, delom je razvijen da bi olakšao korišćenje tehnike automatskog prepoznavanja formata, naročito kada su u pitanju zapisi na stranom jeziku.

Da izbegnemo moguću konfuziju, važno je da razlikujemo automatsko prepoznavanje formata od optičkog prepoznavanja karaktera (OCR). Kao što smo rekli u »Computer Hardware« poglavlju OCR je metod konvertovanja ljudski čitljive informacije u mašinski čitljiv oblik koji je potreban za računarsku obradu. Automatsko prepoznavanje formata je tehnika računarske obrade koja traži prethodnu konverziju bibliografskih podataka u mašinski čitljivu formu. Takva konverzija može da se postigne upotrebom OCR-a ali zbog razloga koje smo naveli u »Computer Hardware« poglavlju mnogo više se koriste metode unosa preko tastature. Retrospektivna konverzija kataloških zapisa u MARC formatu bi mogla idealno da se postigne korišćenjem OCR čitača koji unosi podatke sa postojećih kataloških kartica u program za automatsko prepoznavanje formata. Takve mogućnosti međutim ne poseduje današnja tehnologija za unos podataka.

Posle preprojekta RECON, koji je završen 1971. godine, jedan broj biblioteka učesnica na konferenciji o razmeni mašinski čitljivih bibliografskih podataka, diskutovala je o uzajamnom korišćenju lokalno konvertovanih MARC zapisa. Kooperativni MARC projekat (COMARC) bio je ishod tih diskusija. Osnovao ga je 1974. godine Savet za bibliotečke resurse i odražavao je dalje napore da se LC MARC baza proširi retrospektivnim pristupom. Pošto bi biblioteke učesnice konvertovale kataloške zapise iz Nacionalnog centralnog kataloga, LC štampanih listića i drugih LC kataloga u mašinski čitljiv oblik, u Kongresnoj biblioteci bi ih preneli u USMARC format, te na odgovarajući način procesirali, a pretplatnici su ih dobijali na bazi godišnje pretplate posredstvom Kataloško distributivnog servisa istovremeno sa njihovim pojavljivanjem u Nacionalnom centralnom katalogu. U COMARC projektu su učestvali: Washington State Library, University of Chicago, Northwestern University, Cornell University, Yale University, University of Illinois, University of Tennessee, University of Wisconsin, Boston Theological Institute, 3M Company. Projekt je završen 1978.

Dok je rezultat projekata RECON i COMARC bio dodavanje starijih kataloških zapisa u LC MARC bazu podataka, daleko najambiciozniji projekat retrospektivne konverzije je izvela privatna firma, Carrollton Press. Započet 1980-te, projekt REMARC (retrospektivan ili originalu MARC) je obezbedio konvertovanje preko 4,5 miliona zapisa izrađenih u Kongresnoj biblioteci u vremenu od 1897. godine do uvođenja MARC programa (dela na engleskom su uključivana sve do 1968. godine; dela na drugim jezicima do njihovog uključivanja u MARC program). Svi REMARC zapisi su u USMARC formatu, a nelatinični jezici su transliterisani.

Ostali kataloški produkti izvedeni iz MARC-a

Od samoga početka MARC programa se osetilo da će, u maniru Nacionalnog centralnog kataloga i LC štampanih listića, i druge biblioteke zahtevati MARC trake da bi ih koristili

u svojim lokalno razvijenim bibliotečkim sistemima koji su bili implementirani na lokalnoj opremi. Dalje se pretpostavljalo da će biblioteke razvijati ili na drugi način prilagođavati softver za štampanje kataloških listića i kataloga, za bibliografska pretraživanja, kao i za ostale poslove koji su zasnovani na MARC zapisima. Sama Kongresna biblioteka, osim softvera koji je distribuirala učesnicima prvobitnog MARC pretprojekta, nije nudila softver za procesiranje MARC podataka. Rezultat svega toga je bio, da su se prve aplikacije za korišćenje MARC traka razvile unutar sistema manjeg broja specijalnih i javnih biblioteka koje su imale računarsku opremu, programerske resurse i sredstva za troškove analize sistema i razvoj softvera.

Od 1969. godine do sredine 1970-tih, bibliotečki sistemi koji su se razvili na MARC trakama i u koje su lokalno dodavani kataloški zapisi, korišćeni su za štampanje kataloških listića, knjižnih kataloga, ostalih bibliografskih produkata i to u institucijama kao što su: New York Public Library, Stanford University, Rice University, University of California, California State Library, Orange County Public Library, Hannepin County Public Library, Trinity University in San Antonio i University of Guelph in Ontario. Sama Kongresna biblioteka je raširila upotrebu MARC zapisa na različite namene uključujući tu i izradu knjižnih kataloga i kataloških listića. U zamenu za nabavljanje i procesiranje MARC traka, biblioteke svih veličina i tipova su mogle da dolaze do MARC zapisa koristeći proizvode i servise koje su razvili izdavači, računarske firme, servisi sa podeljenim vremenom i ostali posrednici. Računarski izrađeni mikrofilmovi su se ubrajali među prve proizvode koji su izvedeni iz MARC-a. Tokom 70-ih su ih koristile mnoge biblioteke. I dok se mikrofilmovi još uvek koriste, mikrofiši se više ne smatraju poželjnim načinom kataloškog kopiranja iako se mogu pokazati korisnim za poslove nabavke, međubibliotečke pozajmice i za slične poslove. Za većinu biblioteka CD-ROM proizvodi, nastali kao derivat MARC-a, obezbeđuju najefikasniju podršku katalogizaciji.

Mikrofiši kao katalogizacijsko oruđe

Pre uvođenja MARC programa, mnoge biblioteke su se oslanjale na štampane kataloge Kongresne biblioteke, pre svega na Nacionalni centralni katalog, kao na autoritativan izvor za kataloško kopiranje. Bibliotekari su se često žalili na kašnjenje štampanih kataloga Kongresne biblioteke, bilo zbog kašnjenja u izradi ili distribuciji ovih publikacija. Ukoliko su ih slali po nižoj pošanskoj tarifi, štampana publikacija NUC je stizala i nekoliko nedelja posle deklarisanog datuma izlaženja. Ograničen broj elemenata preko kojih se pristupalo informacijama ispostavilo se takođe kao problem. Pošto su bibliografski zapisi u štampanom NUC sortirani prema glavnoj odrednici, za pronalaženje informacija je bilo potrebno i solidno poznavanje LC kataloške prakse. Ovi problemi su otklonjeni upotrebom mikrofiša kao kataloškog instrumenta. Kompaktne veličine i male težine, za njihovo slanje su se, uz razumne troškove, mogle koristiti i naskuplje poštanske usluge. Dalje, bili su odlično indeksirani i obezbeđivali su jednostavno pronalaženje LC kataloškog zapisa za određeno delo.

Kongresna biblioteka je 1983. godine zamenila štampani NUC izdanjem na mikrofišu. *National Union Catalog: Books* izlazilo je mesečno i bio je suplement štampanom izdanju kao i *LC Books: Subjects*. Sadržala je zapise za knjige, pamflete, rukopise, karte,

mikrofilmovana dela i zvanične monografske publikacije. Tri srodna izdanja takođe na mikrofišima: *National Union Catalog: Audiovisual Materials*, *National Union Catalog: Cartographic Materials* i *Music Catalog on Microfiche* su izlazili kvartalno. Sve ove publikacije sadržavale su potpuni kataloški opis dat u obliku osnovnog kataloškog zapisa. Pojedinačnim zapisima dodavan je LC registarski broj. Korisnici su mogli da koriste registre imena, naslova, serija, kao i predmetnih oznaka u kojima su nalazili i LC registarski broj koji je pridodat svakom delu koje je katalogizovano. Indeksi su sadržavali kratke podatke – uključujući podatak o izdavaču, godini izdanja i LC broj – koji su mogli da zadovalje neke informacione zahteve, te da eliminišu postupak pretraživanja u dva koraka. Indeksi su sortirani alfabetski i konstantno su se kumulirali.

Iako je obezbeđivala svestraniji pristup do bibliografskih informacija no što je to bio slučaj sa štampanim prethodnikom, mikrofiš verzija je sačuvala mesečnu frekvenciju izlaženja. Ako je nekome bilo potrebno da češće dobija informacije, MARCFISHE je nedeljno distribuirao The Library Corporation, firma najpoznatija po CD-ROM i online kataloškim proizvodima i uslugama koje ćemo u daljem tekstu opisati. Nedeljna pretplata omogućava bibliotekama pristup kataloškim zapisima Kongresne biblioteke nekoliko dana posle distribucije MARC traka. MARCFICHE uključuje kataloške zapise LCMARC od 1967. godine, kataloške zapise iz COMARC-a, kataloške zapise iz Kanadijane (Nacionalne biblioteke Kanade) i kataloške zapise za 90.000 dodatnih izdanja iz 20-og veka koja nisu uključena u LC MARC bazu podataka. Kao i sa COM generisanim NUC-om, zapisi su u obliku glavnog kataloškog listića i sortirani prema kontrolnim brojevima mikrofiša. Kataloški zapis dobijamo pomoću indeksa za odrednicu/naslov, LC broj, LC klasifikacioni broj i ISBN. Sami indeksi su na COM generisanim mikrofišima i kvartalno se kumuliraju. Dopune indeksa se kumuliraju nedeljno između tih kvartala. Druge indeksne kumulacije izlaze povremeno. »Books in English« (BIE) je COM generisana kataloška i bibliografska referensna publikacija koju izrađuje Britanska biblioteka kao kombinaciju Britanske nacionalne bibliografije (UKMARC) i LCMARC baze podataka. BIE je dvomesečni abecediran spisak knjiga na engleskom jeziku po autoru ili naslovu koje su katalogizovale Britanska ili Kongresna biblioteka. Ona se tako približava po obimu Wilsonovoj publikaciji *Cumulative Book Index* ali kao i *National Union Catalog*, njeni zapisi sadrže potpune kataloške podatke. Iako je prvobitno štampan kao ultrafiš radi maksimalne kompaktnosti, BIE sada izlazi na uobičajenim COM generisanim fišama. Informacija je tekuća do meseca koji prethodi publikaciji. Svaki zapis sadrži LC i Djuijev klasifikacioni broj, LC broj, dodatne zapise i predmetnice. Tekuća izdanja se stalno kumuliraju i sadrže sve kataloške zapise od početka tekuće godine. Različite kumulacije su na raspolaganju za prethodne godine.

CD ROM kataloški sistemi

Glavni nedostatak mikrofiša je da nisu olakšavale pripremu kataloških zapisa ni obezbeđivale pogodan prenos bibliografskih zapisa u bibliotečki online katalog. Kad se jednom pronađe na mikrofiši, pojedinačni kataloški zapis mora da se preko tastature unese u bibliotečku bazu podataka ili otkuca na karticama. U oba slučaja potreban je značajan rad. Ova ograničenja rešavaju CD-ROM proizvodi za katalošku podršku. Oni su kombinovali mogućnosti računarski zasnovane pretrage informacija sa funkcionalnošću obrade reči radi brze identifikacije, prerade i stvaranja kataloškog zapisa.

Kao što je opisano u »Computer Hardware« poglavlju, CD-ROM je optički disk koji samo čita računarski stvorene informacije. Naročito je koristan za štampanje i distribuciju baza podataka.

CD-ROM kataloški proizvodi, kao što i njihovo ime pokazuje, pružaju baze podataka bibliografskih zapisa na kompaktnom disku. CD-ROM se distribuira do korisnika gde se lokalno obrađuje softverom za katalošku podršku koji radi na mikroračunarskim radnim stanicama. Dok određeni hardverski zahtevi variraju od proizvođača do proizvođača, mikroračunar mora da ima tvrdi disk i jedan ili više CD-ROM uređaja. Štampač je potreban za izradu listića ili nalepnica.

The Library Corporation je sredinom 80-ih proizvela jedan od prvih CD-ROM kataloških proizvoda koji se zvao Biblio File. Pored njih takve proizvode su nudili i Brodart Automation, Follett Software, Gaylord Information Systems, General Research Corporation i OCLC. Tri od njih - Brodart Automation, OCLC i Library Corporation nude i bibliografske usluge koje su opisane kasnije u ovom poglavlju. Ranih 90-ih, Kongresna biblioteka je ponudila svoju sopstvenu CD-ROM implementaciju MARC baze podataka ali se taj proizvod više ne razvija.

Mada se razlikuju u detaljima, postojeći CD-ROM kataloški proizvodi imaju slične mogućnosti i procedure rada. Napravljene da podrže i tekući kataloški rad i projekte retrospektivne konverzije, oni uvek uključuju ili celu ili delove LC MARC baze podataka na jednom ili više kompaktnih diskova. U nekim slučajevima LC kataloškim podacima su pridodati bibliografski zapisi iz drugih izvora kao što su: National Library of Medicine, National Library of Canada, British Library ili National Information Centre for Educational Media (NICEM). Neki CD-ROM proizvodi uključuju i kataloške zapise koje su radile univerzitetske, javne ili školske biblioteke. Nezavisno do izvora, zapisi su pohranjeni na CD-ROM-u u US MARC formatima za specifične tipove bibliotečkog materijala. Kod nekih proizvođača kataloška baza podataka je podeljena na zapise na engleskom jeziku i na zapise na stranim jezicima, koji su onda pohranjeni na posebnim kompaktnim diskovima. Kod nekih drugih kataloški zapisi na kompaktnim diskovima su grupisani prema datumu, prema vrsti bibliotečke građe, prema sadržaju ili prema kataloškom izvoru. Neki CD-ROM kataloški zapisi uključuju normativne zapise – LC Name Authority File (NAF) i Subject Authority File (SAF) – uz bibliografske zapise. Radi podrške kataloškom radu, CD-ROM kataloški proizvodi nude i softver koji omogućava pretragu bibliografskih zapisa po različitim parametrima, modifikaciju centralizovane katalogizacije radi usklađivanja sa kataloškom praksom, tendenciju prerađenih zapisa u mašinski čitljiv oblik i štampanje kataloških listića i nalepnica. Kao i kod gore opisanih mikrofiša za kataloški rad, indeksi se pretražuju radi identifikacije bibliografskih zapisa za odedena dela. Iako specifične mogućnosti pretraživanja variraju od proizvođača do proizvođača, tipični indeksni parametri su: LC broj (LCCN), ISBN, ISSN, ISMN, autor, naslov, naslov serije, datum štampanja i tip medija. Druge mogućnosti uključuju European access number, broj zvanične publikacije, broj izveštaja, CODEN, LC ili Djujiev klasifikacioni broj ili jezik publikacije. Prednost se daje pretraživanju sa konkluzivnim identifikatorima kao što su LCCN ili ISBN, jer obično identifikuju samo jedan kataloški zapis. Ako su kataloški zapisi pohranjeni na više kompaktnih diskova, a mikro računar ima sam jedan CD-ROM čitač, potrebno je postaviti odgovarajući kompakt

disk prilikom svake pretrage zapisa. Višestruki CD-ROM čitači smanjuju ili eliminišu takvu praksu.

Dobijeni kataloški zapisi se prikazuju u MARC formatu, sa poljima, indikatorima sadržaja i informacijama o potpolju. Oni mogu da se modifikuju prema lokalnim zahtevima i da im se doda indikator lokacije, signatura, kontrolni broj ili druge informacije o smeštaju. U tu svrhu je omogućena funkcionalnost nalik na obradu teksta. CD-ROM kataloški softver omogućava i kreiranje novih kataloških zapisa koristeći ulazne maske za pojednostavljen unos podataka. Predefinisane maske za unos podataka su izražene za vrste bibliotečkog materijala za koji je i USMARC format bio razvijen: knjige, serijske publikacije, vizuelnu građu, muzikalije, računarske datoteke, karte, kao i arhivsku i rukopisnu građu. Posebne prilagođene maske mogu da se kreiraju za drugu bibliotečku građu ili posebnu primenu.

Završeni kataloški zapisi mogu da se pohrane u datoteku na hard disku mikro računara odakle mogu da se kopiraju na diskete ili magnetne trake radi prenosa u bibliotečki on-line katalog. CD-ROM kataloški proizvodi se koriste u mnogim malim bibliotekama koje rade na mikro računarski integrisanim sistemima kako je opisano u »Integrated Library Systems« poglavlju. Takvi sistemi obično prihvataju kataloške zapise na disketama u MicroLIF ili USMARC MicroLIF Protocol formatu.

Za neke biblioteke CD-ROM katalogizacijskih sistemi su potencijalno jeftinija zamena za bibliografski servis koji je opisan u sledećem delu. Profesionalni bibliografski servisi zaračunavaju kataloške poslove prema broju urađenih transakcija. Troškovi se zaračunavaju, naprimer, za svaki pretraženi kataloški zapis, ili za svaki naručeni proizvod. Suprotno tome, biblioteke koje koriste CD-ROM kataloški sistem, plaćaju fiksnu godišnju pretplatu od nekoliko stotina, hiljadu ili nešto više dolara, u zavisnosti od proizvoda i opcija koje nudi izabrana pretplata. Godišnja pretplata nudi neograničen pristup bazi podataka bez dodatnih troškova. Zato su CD-ROM katalogizacijski proizvodi posebno zanimljivi kod obimnih katalogizacijskih postupaka, projekata retrospektivne katalogizacije, kada je moguće postići niske troškove po jedinici kataloške transakcije.

Poređenje između CD-ROM katalogizacijskih sistema i bibliografskih servisa pokazuje podesnost CD-ROM baza podataka u slučaju katalogizacije sopstvenog fonda. Njihova potencijalno značajna ograničenja nalaze se u ponudi manjeg broja bibliografskih zapisa no što ih nude bibliografski servisi. Neki CD-ROM proizvodi se oslanjaju uglavnom ili u potpunosti na LC MARC bazu podataka, koja je često izdvojena i nudi se kao serija posebnih izdanja. Pošto se CD-ROM baze ažuriraju mesečno ili kvartalno, možda ne sadrže potpune kataloške zapise za građu koju biblioteka tekuće nabavlja. Nasuprot tome, baze podataka koje održavaju bibliografski servisi se redovno dopunjavaju. LC kataloško distributivni servis izdaje MARC trake nedeljno ili mesečno za većinu tipova bibliotečke građe, a neki bibliotečki servisi elektronskim putem dnevno preuzimaju LC MARC zapise. Osim toga, baze podataka bibliografskih servisa se redovno dopunjavaju zapisima koje kreiraju njeni članovi. Dalje, bibliografski servisi nude usluge koje su pogodne za uzajamno korišćenje, nabavku i druge usluge koje ne nude CD-ROM katalogizacijski proizvodi. Kataloški zapisi koje nude bibliografski

servisi sadrže i lokacijske i bibliografske podatke i podesni su za međubibliotečku pozajmicu. Uprkos troškovima, ovakve mogućnosti bibliografskih servisa su funkcionalna prednost koja u određenim situacijama nadmašuje CD-ROM sisteme.

Bibliografski servisi

Bibliografski servisi su naziv za grupe računarskih servisa koje održavaju velike baze podataka kataloških zapisa i nude kataloške usluge i srodne kataloške proizvode bibliotekama i drugim korisnicima koji tim zapisima pristupaju online ili na osnovi uzajamnog korišćenja računarskog vremena koristeći mikroracunare ili terminale. Baze podataka koje održavaju ovi bibliotečki servisi su u svojoj suštini online uzajamni katalogi. Kao što je već rečeno, bibliografski servisi pribavljaju kataloške zapise u mašinski čitljivoj formi od Kongresne biblioteke, kao i na osnovu drugih pretplata. Često njihove baze podataka sadrže i kataloške zapise biblioteka koje su njihove članice. Nezavisno od izvora, ove baze podataka sadrže dva tipa informacija: (1) bibliografski opis i opis sadržaja u MARC formatu koji odgovara jedinici koja se katalogizuje i (2) lokacijske podatke biblioteka koje poseduju tu jedinicu.

Bibliografske baze koje održavaju bibliografski servisi, iako različiti po veličini i sadržaju, nude, pored drugih bibliotečkih usluga, preuzimanje kataloških zapisa. Bibliografski servisi podržavaju interaktivno pretraživanje pomoću online radnih stanica. Iako pojedinačne procedure za pretraživanje variraju od jedne do druge usluge, opšta procedura je poznata bibliotekarima naviknutim na online informacione servise. Ukratko, bibliotekar koji radi na radnoj stanici, unosi upit za pretraživanje u propisanoj formi. Sistem proverava podatke preko jednog ili više indeksa i daje povratnu informaciju koja odgovara upitu. Bibliografski servisi omogućavaju pretraživanje zapisa po sistemski kontrolisanim brojevima, LCCN, ISBN, ISSN. Ostale numeričke podatke - kao što je broj zvanične publikacije, ISMN, CODEN – bibliotečki servisi selektivno podržavaju kod nekih tipova bibliografskih zapisa. Pretraživanja po autoru, naslovu, predmetu i ključnim rečima su uglavnom podržani.

Kada više kataloških zapisa odgovara upitu za pretraživanje, inicialno se prikazuju u skraćenom obliku radi daljih operacija ili odabira jednog broja zapisa koji će se potom detaljnije prikazati. Raspored prikazanih podataka određen je unapred definisanim parametrima koji se postavljaju kada biblioteka postane korisnik bibliografskog servisa, ili onih koji određuje servis. Za namenu katalogizacije i drugih servisnih usluga, bibliografski servisi omogućavaju ispis u punom MARC formatu, sa pokazateljima sadržaja i oznakama potpolja. Kod referensnih aplikacija, ispis MARC polja zamenjuje se odgovarajućim nazivom polja.

Ukoliko je potrebno zapis prilagoditi lokalnoj kataloškoj praksi, katalogizator može da doda, promeni ili izbriše određena polja. U najboljem slučaju unosi samo svoje lokacijske podatke. Po unošenju izmena, moguće je naručiti izlazne proizvode kao što su zapisi na magnetnoj traci ili setovi kataloških listića. Magnetne trake se često opisuju kao »arhivske trake« koje omogućavaju transfer kataloških zapisa u bibliotečki online katalog ili lokalni bibliotečki sistem. Alternativno je moguće ove zapise učitati radi prenosa na

lokalni sistem. Uz odgovarajuće opremljenu radnu stanicu, svi bibliografski servisi omogućavaju lokalna štampanja u formatu A4. Ostali izlazni produkti su selektivno dostupni. Pojedini servisi omogućavaju CD-ROM kataloge, računarski izdane kataloge na mikrofilmovima (COM) i štampane bibliografije.

Bibliografski servisi se u principu mogu upoređivati sa CD-ROM sistemima za katalogizaciju koji su bili opisani. Međutim kao obimniji i ažurniji od CD-ROM-a, zadovoljiće veći broj zahteva za preuzimanje podataka i sa time će svesti na minimum potrebu za kreiranjem zapisa. Ukoliko sa zahtevom za pretraživanje ne pronađemo odgovarajući kataloški zapis, katalogizator odabira deo programa za kreiranje novih zapisa. Bibliografski zapisi se po pravilu preko tastature unose u odgovarajuće obrasce koji odgovaraju različitim tipovima bibliotečke garde. U većini slučajeva kreirani zapisi su na volju i ostalim članicama sistema. Potpunost i kvalitet kataloških zapisa su teme o kojima se diskutuje od ranih 70-tih. Idealno, uneti zapisi bi morali da slede AACR kataloška pravila, normativne podatke LC za imena i predmetnice i zahteve za potpune MARC zapise, međutim većina servisa pod određenim uslovima dozvoljava kreiranje kratkih zapisa.

Prepoznajući blisku vezi između poslova nabavke i katalogizacije u procesu obrade bibliotečke građe, nekoliko bibliotečkih servisa nudi online podsisteme za nabavku koji podržavaju niz poslova nabavke. Ovi podsistemi nabavke olakšavaju pripremu naručivanja, jer transferišu bibliografske informacije iz kataloškog zapisa u obrasce za nabavku. Oni obezbeđuju online direktorijum za selekciju izvora nabavke i elektronsko slanje narudžbenica do određenih izdavača, knjižara i drugih dobavljača. Tamo gde se kataloški zapisi kombinuju sa informacijama o zalihama, baze podataka koje održavaju bibliografski servisi omogućavaju uzajamno korišćenje među učesnicama. Da bi iskoristili uzajamno korišćenje resursa, većina bibliografskih servisa omogućava međubibliotečku pozajmicu. Ako zanemarimo razlike u funkcionisanju, te komponente omogućavaju identifikaciju biblioteke koje poseduju željenu građu, i pripremu zahteva za međubibliotečku pozajmicu. U cilju ubrzanja međubibliotečke pozajmice, zahtevi se elektronski šalju izabranim bibliotekama, koje ih mogu prihvatiti, odbiti ili proslediti drugima.

Iako bibliografski servisi pružaju širok spektar usluga iz rada biblioteka, njihov stalni naglasak na uzajamnoj katalogizaciji ih jasno razlikuje od drugih online informacionih servisa koji pružaju vremenski podeljen pristup sličnim bibliografskim zapisima. Tako je, na primer, LC MARC baza podataka kataloških zapisa Kongresne biblioteke, već dugo dostupna online preko DIALOG informacionog servisa koji je razmatran u »Automated Reference Service« poglavlju; ali je ta implementacija prevashodno namenjena za referalne i istraživačke namene, a ne za kataloške. To je dobar izvor za bibliografsku proveru, ali DIALOG ne podržava online unos izvornih kataloških podataka, editovanje zapisa, izradu kataloških listića i ostale servise koji su vezani za katalogizaciju.

Sledeći deo opisuje šest Severno-američkih organizacija koje nude bibliografski servis:
1.OCLC The Online Computer Library Center;

2. Research Library Group (RLG), koji rukovodi sa Research Libraries Information Network (RLIN);
3. Auto-Graphic, Incorporated, koji rukovodi sa Impact/ ONLINE CAT;
4. A-G Kanada, koja rukovodi sa Impact / MARCIt, bibliografskim servisom koji je prvobitno razvio Utlas;
5. Brodart Automation, koji rukovodi sa Interactive Access System (IAS);
6. The Library Corporation, poznati snabdevač CD-ROM katalogizacijskih sistema koji nudi i ITS.MARC online kataloški servis.

Drugi bibliografski servisi deluju u Evropi, u državama na Pacifiku i drugde. Oni održavaju slične baze podataka kataloških zapisa, koje su najčešće nedostupne severnoameričkim bibliotekama. Primeri tih servisa su: BLAISE-LINE Britanske biblioteke, PICA Holandski projekat integrisane kataloške automatizacije, SIBIL Francuske, Australijska Bibliografska mreža (ABN) i SABINET, Južnoafrički bibliografski servis.

OCLC

The Online Computer Library Center (OCLC) je najveći i najpoznatiji svetski centar koji pruža kataloške usluge putem računara. Osnovan je 1967. u bibliotečkom centru Ohajo koledža kao neprofitna organizacija zamišljena da bude regionalni računarski centar za automatizaciju akademskih biblioteka u Ohaju. OCLC je postavio sistem za of-line produkciju kataloških listića 1970. godine koristeći bazu podataka LC MARC zapisa. Online sistem za uzajamnu katalogizaciju je postao operativan 1971. godine i krajem te godine koristile su ga 54 univerzitetske biblioteke. 1972. godine učešće u OCLC-ju se širi na ostale tipove biblioteka u Ohaju. Sa instalacijom nekoliko terminala u bibliotekama Pensilvanije krajem 1972. započinje saradnja među pojedinim državama. OCLC napušta svoje regionalno usmerenje 1973. godine nudeći članstvo bibliotekama izvan Ohaja čime postavlja smernice za brzu ekspanziju svog članstva. Krajem decenije OCLC je imao biblioteke-korisnice u svih 50 država. Nacionalna i od kasnih 80-tih sve više i međunarodna orijentacija ove organizacije odrazila se i u dvema promenama imena : OCLC, Incorporated u 1977. i Online Computer Library Center, Incorporated u 1981.

Učešće u OCLC je otvoreno za sve tipove i veličine biblioteka, bez obzira na geografsku lokaciju. U vreme pisanja ove knjige OCLC pruža računarske kataloške, referalne i druge usluge za oko 26.000 biblioteka; od ovih, preko 7000 se oslanjaju na OCLC radi podrške u online katalogizaciji. OCLC korisnici katalogizacije mogu da se podele u dve široke grupe: (1) članovi za on-line katalogizaciju koji se slažu da koriste OCLC online sistem za sve svoje tekuće kataloške aktivnosti i da u OCLC bazu unose originalne kataloške zapise i informacije o stanju zaliha; (2) članovi koji upisuju podatke preko magnetnih traka i koji rade deo svoje tekuće katalogizacije on-line i prilažu ostatak svoje tekuće katalogizacije na magnetnim trakama radi uključivanja u OCLC bazu. Za biblioteke koje koriste neki drugi bibliotečki servis, CD-ROM proizvod ili neku drugu metodu za deo svojih tekućih kataloških aktivnosti predviđeno je članstvo radi korišćenja magnetnih traka. I jedno i drugo OCLC članstvo omogućava učešće u upravljanju organizacijom.

Druge biblioteke mogu da koriste OCLC za određene, ograničene servise. Na primer, mogućnost grupnog pristupa (GAC) dozvoljava lokalno i regionalno korišćenje OCLC online sistema od strane biblioteka nečlanica koje su deo konzorcija ili drugih ranije formiranih grupa. Svaka grupa mora da ima barem jednog OCLC člana. Biblioteke-nečlanice, takozvani «selektivni korisnici», mogu da pridju kratkim bibliografskim zapisima i lokacijskim informacijama za biblioteke u konzorcijumu. Pošto selektivni korisnici ne doprinose bibliografskim ili lokacijskim informacijama online baze podataka, oni ne mogu ni da pridju zapisima koje su uradile biblioteke izvan njihove grupe. OCLC takođe pruža mogućnost dobijanja centralnog spiska serijskih publikacija koji mogu da koriste i članovi i nečlanovi, ali njemu imaju online pristup samo članovi. Ostali mogu da dobiju kopije na papiru, mikrofiši ili magnetnim trakama. OCLC dodeljuje poseban ili delimičan korisnički status nacionalnim bibliotekama, bibliotečkim školama i nekim drugim organizacijama.

Iako je nezavisno učešće moguće, OCLC podstiče biblioteke u SAD da postanu članovi preko regionalnih mreža koje rade kao njegovi autorizovani agenti. Takve regionalne mreže i njihovi servisi uključuju AMIGOS Bibliografski Savet (Arizona, Arkansas.....); BCR, Bibliografski centar za istraživanje (Kolorado,.....); CAPCON Bibliotečka Mreža (Kolumbija distrikt,.....); Komitet Federalne biblioteke i Informacionog centra, FEDLINK (vladine biblioteka SAD); ILLNET (Illinois); ...

Kao grupa, regionalne mreže pomažu bibliotekama-članicama da instaliraju OCLC opremu i uspostave rad u OCLC-u. One obezbeđuju sistemsku dokumentaciju u vidu priručnika za rad, savete u izboru opreme, publikuju novosti i obavljaju drugu pismenu komunikaciju; organizuju kurseve za obuku; skupljaju nadoknadu za korišćenje OCLC-a; i generalno služe kao posrednici između OCLC-a i biblioteka-članica. Većina regionalnih mreža rade kao neprofitne organizacije ili kao posebni delovi ili aktivnosti određenih neprofitnih institucija. Poslednjih godina neke regionalne mreže su proširile svoje aktivnosti pružajući CD-ROM informacione proizvode, grupne popuste na online pretragama, Internet pristup, profesionalno obrazovanje i druge proizvode i servise radi privlačenja biblioteka koje ne koriste OCLC za katalogizaciju. Iako OCLC i dalje dobija nove korisnike među bibliotekama u SAD, međunarodno tržište pruža najznačajnije mogućnosti za buduće širenje. Kao što ćemo opisati, OCLC baza podataka je po svom obuhvatu međunarodna. Ona sadrži bibliografske zapise u više od 300 jezika i uključuje brojna kanadska, evropska, azijska i južnoamerička izdanja. Biblioteke izvan SAD kupuju mnoga američka izdanja i OCLC baza podataka predstavlja im za tu građu pogodan i dovoljan izvor za kopiranje zapisa. Međunarodna saradnja u OCLC-u pomaže i korisnicima ovog servisa u SAD jer povećava dostupnost kataloškim zapisima za strana izdanja i pruža veće mogućnosti deljenja resursa.

OCLC ima biblioteke korisnice servisa u preko 60 zemalja. Njihovo učestvovanje se odvija od punog članstva u katalogizaciji do korišćenja pojedinih OCLC servisa kao što su retrospektivna konverzija ili deljenje resursa. Evropski ogranak OCLC-a je osnovan 1981 godine i nalazi se u Birminghamu, u Engleskoj. Na usluzi je bibliotekama u Velikoj Britaniji, kontinentalnoj Evropi, Bliskom Istoku i Africi. U centrali OCLC-a u Ohaju nalazi se ogranak za Aziju i Pacifik, osnovan 1986 godine. Na usluzi je bibliotekama u

Aziju i na Pacifiku. Nacionalne biblioteke u Australiji, Novom Zelandu, Singapuru i Tajvanu pružaju online pristup OCLC-u u svojim zemljama. OCLC ogranak za Južnu Ameriku i Karibe osnovan je 1995 godine. Nalazi se u centrali OCLC-a i zadužen je za Meksiko, Karibe, Centralnu i Južnu Ameriku. Usluge za kanadske biblioteke OCLC pruža preko svoje kancelarije u Kvebeku.

Kao i drugi bibliografski servisi, OCLC pruža online pristup velikoj bazi kataloških zapisa koja podržava katalogizaciju, predmetizaciju, klasifikaciju, bibliografsku proveru kod naručivanja, međubibliotečku pozajmicu i druge bibliotečke poslove. OCLC baza podataka, ranije poznata kao Online Union Catalog sada se zove WorldCat. U vreme pisanja ove knjige sadrži oko 40 miliona kataloških zapisa što je najveća svetska kolekcija kataloških informacija mereno prema broju bibliografskih zapisa po unikatnom izdanju. Kao što ćemo kasnije razmotriti, kataloške baze podataka koje nude neki drugi bibliografski servisi, jesu veći, ali sadrže višestruke zapise za pojedina izdanja. Oko 2 miliona kataloških zapisa se dodaje godišnje u WorldCat bazu podataka.

WorldCat baza podataka sadrži informacije iz dva izvora: (1) izvorne datoteke kataloških zapisa dobijenih pretplatom i (2) kataloške zapise biblioteka učesnica. Pružajući solidnu osnovu za tekuće kataloške aktivnosti učesnika u sistemu, različite mašinski čitljive izvorne datoteke se učitavaju u određenim intervalima u WorldCat bazu podataka. Kao i drugi bibliografski servisi, OCLC dobija kataloške zapise Kongresne biblioteke na magnetnim trakama ili preko elektronskog transfera podataka. LC MARC baza podataka je najveći izvorni deo WorldCat-a. Među drugim izvornim datotekama, OCLC nabavlja CATLINE i AV-LINE baze podataka, koje sadrže zapise za knjige i audiovizuelnu građu koje je katalogizovala Nacionalna biblioteka za medicinu. WorldCat baza podataka takođe sadrži i CANMARC zapise Nacionalne biblioteke Kanade za kanadske publikacije i knjige o Kanadi i UKMARC zapise Britanske biblioteke za dela o Velikoj Britaniji ili koja su štampana u njoj. OCLC dobija i jednu i drugu datoteku od Kongresne biblioteke, koja je takođe snabdeva sa Australijskim i NovoZelandskim MARC zapisima.

Uz WorldCat bazu podataka korisnici online katalogizacije mogu da pristupe kolekciji bibliografskih zapisa za retke knjige koju zajednički rade OCLC i Harvard Univerzitet kao i EUR-OP bazu podataka za dokumenta koja je izdala kancelarija Evropske unije za službene publikacije. OCLC takođe učitava kataloške zapise dobijene od određenih distributera knjiga kao što su Casalini Libri i Puvill Libros. Ovi knjižarski zapisi se pohranjuju u WorldCat gde čine bazu unutar baze podataka.

Tokom prvih nekoliko godina rada OCLC-a, LC MARC zapisi činili su glavni deo WorldCat baze podataka. Već 1973. godine skoro polovina online zapisa je predstavljala katalogizaciju korisnika. Taj odnos je od tada stalno i značajno rastao jer su biblioteke unosile kataloške zapise za starija izdanja i drugu građu koja nije bila uključena na LC MARC trake. Od sredine 90-tih uneseni kataloški i bibliografski zapisi dobijeni izvan LC izvora činili su oko 85 procenata zapisa u WorldCat bazi podataka. Za ovaj fenomenalni rast unešene katalogizacije u WorldCat bazu velikim delom je zaslužno ranije razmatrano širenje korisničke baze OCLC-a od 1970-te kao i projekti retrospektivne konverzije preduzeti od strane OCLC učesnica radi podrške izgradnji lokalnih automatizovanih

bibliotečkih sistema. Kao svoj glavni doprinos WorldCat bazi, ti projekti retrospektivne konverzije dodali su kataloške zapise za starija izdanja koja su prethodila LC MARC programu i stvaranju OCLC online sistema za katalogizaciju.

Radi katalogizacije jedne bibliografske jedinice OCLC član prvo pretražuje WorldCat bazu radi nalaženja odgovarajućeg zapisa za preuzimanje. Od svog postanka, OCLC online sistem podržava pronalaženje bibliografskih zapisa po numeričkim identifikatorima i izvedenim ključevima za pretragu. Prvi dozvoljava pretragu po LCCN, ISBN i ISSN broju, CODEN, broju javnog dokumenta, broju izdavača muzikalija i OCLC kontrolnom broju. Gde se koriste numerički identifikatori, pretrage su jasno postavljene. Za pronalaženje zapisa preko LCCN broja, na primer, na OCLC radnoj stanici treba samo uneti taj broj. Pošto su gore navedeni numerički identifikatori obično jedinstveni za određeni bibliografski zapis, oni će dati najbrže rezultate pretraživanja i samim tim daje im se prednost tamo gde je to moguće.

Izvedeni ključevi za pretragu dozvoljavaju pretraživanje bibliografskih zapisa po ličnom ili korporativnom autoru (bilo u glavnoj ili sporednoj odrednici), naslovu, ili kombinacijom autora i naslova. Ovi ključevi se zasnivaju na određenim kombinacijama karaktera iz pojedinih reči u traženom imenu ili naslovu. Ključ za pretragu po autoru, na primer, sastavlja se od prvih četiri ili manje karaktera autorovog prezimena; prvih tri ili manje karaktera autorovog imena; i gde je to moguće, srednjeg inicijala autora. Tako izvedeni ključ za pretragu po autoru bio bi za George V. Higginsa "higg,geo,v" – pojedini segmenti se upisuju malim slovima, odvojeni zarezom. Za korporativno autorstvo koriste se slični ključevi za pretragu mada OCLC sistem za pretragu uključuje i stop listu najčešće korišćenih reči u imenima korporativnih autora. Takve reči mogu da se ispuste kada se izvodi ključ za pretragu, čime se isključuju iz pretraživanja irelevantni zapisi.

Slična pravila se primenjuju u sastavljanju ključeva za pretragu preko naslova i kombinacije autora i naslova. Ključ za pretragu nekog naslova sastoji se od prva tri ili manje karaktera prve reči iz naslova; prva dva ili manje karaktera za svaki od sledeće dve reči; i tamo gde je primenljivo, prvog karaktera četvrte reči. Početni članovi se izostavljaju. Tako je ključ za pretragu naslova romana James M. Cain-a *The Postman always rings twice* "pos,al,ri,t". Izvedeni ključ za kombinovanu pretragu po autoru i naslovu sastoji se od prva četiri ili manje karaktera autorovog prezimena i prva četiri ili manje karaktera prve reči u naslovu koja nije član. Tako bi za gornji primer ključ za pretragu bio "cain,post".

Dok su parametri kao LCCN i ISBN jedinstveni i obično daju samo jedan zapis, izvedeni ključevi za pretrage po autoru, naslovu i kombinovano i autoru i naslovu nisu nužno jedinstveni. Oni često daju vešestruke, irelevantne zapise pored onih željenih. Značajan broj zapisa može se dobiti, na primer, u pretragama po autoru i naslovu gde se skraćivanjem dobijaju ključevi za pretragu običnog oblika kao "john, hist".

Drugi bibliografski servisi omogućuju direktan unos imena autora i naslova, pojedinačno ili u kombinaciji. Oni takođe podržavaju širi raspon parametara za pretraživanje kao i pretrage sa više parametara za pretraživanje povezanih Bulovim operatorima. Od ranih

90-tih, OCLC je širio mogućnosti pretraživanja da bi dozvolio kombinovane pretrage, pregledanje naslova, pretrage po rečima iz naslova, pretrage po ključnim rečima za označena polja i ograničene Bulove operacije. Iako ove osobine olakšavaju prepoznavanje bibliografskih zapisa radi procesa obrade, one ne mogu da zadovolje različite zahteve pretraživanja u referalnim i istraživačkim primenama. Pošto predmetno pretraživanje nije dozvoljeno u OCLC pretragama po ključnim rečima, biblioteke koje traže veću funkcionalnost WorldCat baza podataka u vezi sa pretraživanjem moraju da koriste FirstSearch uslugu OCLC-a, koja je namenjena specijalno za referalne i istraživačke primene. Ova usluga je opisana u »Automated Reference Service« poglavlju.

Kada se bibliografski zapis putem date pretrage dobije, on se prikazuje u punom MARC formatu sa označenim poljima. Više zapisa se prvo prikazuje u skraćenom formatu radi inspekcije i odabira onih za koje se traži puni MARC prikaz. OCLC softver za katalogizaciju pojednostavljuje redigovanja zapisa radi usklađivanja sa lokalnim zahtevima. Svaki OCLC član može da izmeni zapise radi lokalnih kataloških zahteva ili dodavanja lokacijskih informacija. Takve promene se odražavaju na magnetnim trakama, kataloškim listićima i drugim izlaznim proizvodima koje biblioteka može da naruči ali se sami zapisi u bazi nikad ne menjaju. Teoretski gledano, WorldCat baza podataka sadrži samo jedan kataloški zapis za pojedino izdanje, dobijeno iz izvornih datoteka ili od učesnika. Mada OCLC upozorava biblioteke da ne prave duplikate, neki duplikati neizbežno nastaju zbog mehaničkih problema kao što su tipografske greške prilikom unosa podataka ili zbog intelektualnih faktora kao što su razlike u kataloškoj praksi i teškoće u razlikovanju različitih izdanja datog naslova.

Kao što smo ranije rekli, OCLC članovi pristaju da koriste servis za svoje kataloške operacije. Ako WorldCat baza podataka nema bibliografske zapise za građu koju obrađujemo, OCLC članovi moraju da urade katalogizaciju i zapise uključe u bazu podataka. Originalni kataloški zapisi se unose u MARC formatu, koristeći prikazane obrasce za unos koji se sastoje od označenih polja sa pridruženim praznim prostorom za unos podataka. Katalogizacija od strane članova stvara zapise koje će koristiti drugi OCLC učesnici. Dobijeni zapisi ostaju u WorldCat bazi podataka dok ih ne pokrije katalogizacija Kongresne biblioteke. OCLC je postavila bibliografske standarde bazirane na MARC formatima i praksi Kongresne biblioteke za kataloške zapise koje prave članice. Puni nivo katalogizacije, ranije poznat kao nivo I katalogizacije, blizak je drugom nivou opisa u Anglo-Američkim kataloškim pravilima (AACR). To je najpotpuniji i samim tim najpoželjniji nivo katalogizacije. Osnovni nivo katalogizacije odgovara zahtevima prvog nivoa opisa i nekim od zahteva drugog nivoa opisa kako je dato u AACR. Minimalni nivo katalogizacije, ranije poznat kao K-nivo katalogizacije odgovara isto prvom nivou opisa u AACR. Koristi se za bibliotečku građu koja se drugačije ne bi mogla katalogizovati. Primeri za to uključuju disertacije, proglase, kataloge izložbi, audiovizuelnu građu i lokalno napravljene publikacije, malog značaja van organizacije koja ih stvara.

OCLC softver za katalogizaciju obavlja određene postupke provere podataka radi sprečavanja unosa neodgovarajućih elemenata u određena polja. OCLC automatizovan softver za normativnu kontrolu ispravlja i usklađuje odrednice za lična imena,

korporativna imena, naslove serija i predmetnice. Takođe pronalazi i ispravlja u odrednicama određene greške u formi, u kodovima i u kucanju. Zaposleni u OCLC ne pregledaju prispELE kataloške zapise u pogledu tačnosti pre njihovog uključenja u WorldCat bazu podataka. Takve redakcije se ostavljaju bibliotekama koje prave zapise. Pošto kvalitet kod preuzimanja zapisa odlučujuće utiče na uspešnost sistema uzajamne katalogizacije gde je samo jedan oblik zapisa dostupan online, OCLC učesnice veoma brinu za kvalitet kataloške prakse članova koji stvaraju zapise. OCLC ohrabruje članove da prijavljuju greške ili previde u bibliografskim zapisima. Program Enhance, koji je OCLC osnovao 1983. godine, ovlašćuje određene biblioteke da ispravljaju i menjaju zapise drugih OCLC učesnica. Na osnovu visokog kvaliteta svoje katalogizacije ove biblioteke se biraju za taj program. OCLC omogućuje učesnicima da dobiju adekvatnu obuku.

Radi poboljšanja kvaliteta katalogizacije kroz pogodan izbor standardizovanih odrednica, OCLC pruža online pristup OCLC normativnoj datoteci, normativnoj datoteci imena i normativnoj datoteci predmetnica Kongresne biblioteke. Ove datoteke su ugrađene kao informacioni izvori samo za pretragu radi autorizacije odrednica i uputnica. OCLC normativna datoteka sadrži odrednice i uputnice za lična imena, korporativna imena, imena konferencija, imena žanrova, geografska imena, jedinstvene naslove i predmetne odrednice. Normativna datoteka imena Kongresne biblioteke sadrži odrednice za lična, korporativna, konferencijska i geografska imena uz neke odrednice za jedinstvene naslove i serije. Zapise stvara Kongresna biblioteka kao i učesnice u NACO programu (National Coordinated Cataloging Operations). Oni se dnevno dodaju OCLC sistemu elektronskim transferom. LC normativni zapisi za predmetnice dodaju se nedeljno. OCLC takođe pruža uslugu normativne kontrole kojom se automatski ispravljaju i uskladjuju odrednice u bibliotečkim zapisima.

Kada se kataloški zapis jednom unese ili se promene u postojećem zapisu u bazi izvrše, sa OCLC radne stanice mogu se naručiti setovi štampanih listića koji će se izraditi offline prema specifikaciji ili profilu pripremljenom kada je biblioteka postala učesnik u OCLC-ju. Štampani listići i drugi izlazni proizvodi reflektuju promene koje biblioteka pravi u određenim kataloškim zapisima. Online zapisi u bazi, kao što je ranije rečeno, ostaju nepromenjeni takvim izmenama.

Kako biblioteke prelaze sa listnog na online kataloge, broj listića koje OCLC štampa se smanjuje. Biblioteke sa lokalnim automatizovanim sistemom mogu da naruče mašinski čitljive kopije svojih kataloških zapisa na magnetnim trakama. Takve trake, koje se izrađuju nedeljno, dvonedeljno, mesečno, kvartalno ili u polugodišnjim intervalima sadrže bibliografske zapise koji prikazuju kataloške promene u toj biblioteci, uključujući originalnu katalogizaciju kao i promenjene ili nepromenjene verzije postojećih zapisa u bazi. Radi podrške početnoj implementaciji lokalnih automatizovanih sistema, OCLC može da obezbedi magnetne trake koje sadrže deo ili celinu kataloških zapisa koje je napravila određena biblioteka od početka svog rada u OCLC sistemu ili za neki drugi određeni period vremena. Moguće je dobiti i trake koje sadrže kataloške zapise više biblioteka ukoliko se odgovarajuća dozvola za to dobije. Kao alternativa arhivskim trakama, OCLC sistem može da elektronski prenese kataloške i normativne zapise u

MARC formatu na lokalni bibliotečki sistem. Mogućnost elektronskog prenosa dopušta trenutno ažuriranje lokalne baze podataka, što mu je i glavna prednost koja eliminiše kašnjenja prisutna u naručivanju, prijemu i učitavanju kataloških zapisa na magnetnim trakama.

RLIN

The Research Libraries Information Network (RLIN) je bibliografski servis i online informacijski sistem za pretraživanje sa kojim rukovodi Research Library Group (RLG). Nastala da podrži katalošku i ostalu delatnost u biblioteci, RLIN je ustanovljena 1978. godine i izrasla je iz BALLOTS, programa automatizacije biblioteke koji je bio razvijen na Stanford univerzitetu. BALLOTS – uzajamni servis – je ambiciozno zamišljen kao integrisani sistem u kome bi se bibliografska datoteka koristila istovremeno i za poslove katalogizacije i za poslove referalne delatnosti. Poslednja komponenta BALLOTS-a je nastala iz Stanford Physics Information Retrieval System (SPIRES) razvijenog 1967. godine. Jedan prototip BALLOTS implementacije razvijen je 1969. godine a iz njega je 1972. godine nastao sistem za biblioteke Stanford univerziteta. Godine 1976. BALLOTS je postao dostupan i drugim bibliotekama u Kaliforniji kao servis za uzajamnu katalogizaciju. U to vreme je smatran mogućom alternativom OCLC za biblioteke na Zapadnoj Obali.

Sudbina BALLOTS-a je značajno promenjena u 1988. godini, kada ih je Research Libraries Group izabrao kao sistem sa najvećim potencijalom da zadovolji njihove zahteve za automatskom bibliografskom kontrolom. RLG su osnovali 1974. godine Harvard Univerzitet, Kolumbija Univerzitet, Jel Univerzitet i New York Public Library kao konzorcijum za uzajamno deljenje resursa. Jedan od izvornih ciljeva grupe bio je stvaranje računarski zasnovanog bibliografskog sistema za obradu. Prvo su eksperimentisali sa online vezom do Kongresne biblioteke, ali su na kraju prihvatili BALLOTS kao svoj bibliografski servis. Kada su doneli tu odluku Harvard se povukao iz RLG-a. Zamenio ga je Stanford koji je postao domaćin tog servisa. BALLOTS je pružio tehničku osnovu za RLIN sistem.

Mada su oni usmereni na velike i specijalne biblioteke, kataloški servisi RLIN-a su slični onima koje pružaju drugi bibliografski servisi. Mada su dostupni bibliotekama svih tipova i veličina, RLIN ima dve široke kategorije učesnika: RLG članovi i oni drugi. Članstvo u RLG je otvoreno za istraživačke biblioteke, arhive, muzeje, naučna društva, istorijske institucije i druge neprofitne institucije sa obrazovnom, kulturnom ili naučnom misijom. Moguće su dve kategorije RLG članstva: (1) opšti članovi, koji imaju više od 5.000 studenata, istraživača i drugih profesionalaca, (2) specijalni članovi su institucije sa 5.000 i manje korisnika. U vreme pisanje ove knjige RLG je imao više od 155 članova. Opšti članovi su velike univerzitetske i nacionalne biblioteke, dok specijalni članovi imaju visoko fokusiranu obrazovnu misiju ili jake specijalne kolekcije u pojedinim oblastima. Biblioteke izvan Severne Amerike postaju sve više članovi RLG-ja.

Članovi RLG bilo koje kategorije ne moraju da učestvuju u RLIN-u mada ga većina članova koristi za neke od svojih aktivnosti. Biblioteke koje nisu članovi RLG-ja mogu da učestvuju u RLIN-u ako popune zahtev i potpišu ugovor o korišćenju servisa. RLIN razlikuje korisnike katalogizacije koji imaju pun pristup sistemu za katalogizaciju od korisnika servisa za pretraživanje koji su ograničeni samo na pretraživanje baze podataka za referalne namene. RLIN takođe dozvoljava pojedincima pristup samo radi pretrage, kao i pristup bibliotečkim školama radi edukacije. RLIN korisnici koji nisu članovi RLG ne učestvuju u upravljanju.

Glavni delovi RLIN baze podataka, tzv. centralne bibliografske datoteke obrazuju online uzajamni katalog bibliotečke građe učesnika ovog servisa. Kao i kod drugih bibliografskih servisa, RLIN centralne bibliografske datoteke sadrže zapise iz dva široka izvora: datoteke koje se dobijaju pretplatom i datoteke nastale katalogizacijom biblioteka učesnica. RLIN dobija kataloške zapise za monografije, serijske publikacije, karte, muzikalije, vizuelnu građu i računarske datoteke od Kongresne biblioteke. Takođe sadrži zapise US Government Printing Office, CANMARC zapise Nacionalne biblioteke Kanade i UKMARC zapise Britanske biblioteke. Uz to, RLIN je pretplaćen na CATLINE bazu podataka koja sadrži kataloške zapise Nacionalne biblioteke za medicinu.

Preko RLG European Library Date Initiative RLIN će značajno povećati broj kataloških zapisa iz Zapadne Evrope i pružiti dostup do podataka o fondovima glavnih evropskih biblioteka od kojih su neke RLG članovi. Inicijalni učesnici u projektu su nacionalne biblioteke Francuske, Španije i Švajcarske. U 1997. godini RLIN je počeo da preuzima tekuće kataloške zapise nacionalne biblioteke Španije (BNE). Početkom 1998. godine je počeo da dodaje tekuće bibliografske zapise za monografije iz Nacionalne biblioteke francuske (BNF). RLG tvrdi da su 85% BNE zapisa i 90% BNF zapisa unikatni u RLIN bazi podataka. Da bi i dalje povećao svoju međunaradnu pokrivenost, RLIN je preuzeo kataloške zapise iz European Registrar Microform Masters (EROMM), u kome učestvuju 30 evropskih biblioteka.

RLIN takođe dobija bibliografske zapise od distributera knjiga kao što je Blackwell North America i Iberbook International. Blackwell's Enhanced Library of Congress u štampanom delu menja CIP kataloški zapis za izdavača. Blackwell's Table of Contents zapisi sadrže transkribovane popise sadržaje, detaljne abstrakte ili oboje u slučaju kolekcija, antologija, pregleda konferencija, monografija i romana. Iberbook International pruža kataloške zapise za nove španske knjige, zvučne i video zapise. Drugi distributeri knjiga koji učestvuju u kataloškim zapisima RLIN baze podataka su: Puvill Libros, za španska i južnoamerička izdanja, Casalini Libri za italijanske publikacije i National Yiddish Book Center za tekuća i starija dela na jidišu.

Zapisi iz izvora koji su pretplaćeni dodaju se centralnoj bibliografskoj datoteci ubrzo posle prijema u RLIN preko FTP protokola ili magnetne trake. Sama Kongresna biblioteka koristi RLIN sistem za online unos MARC kataloških zapisa na kineskom, japanskom, korejskom, jevrejskom i arapskom pismu.

Za razliku od OCLC WorldCat baze podataka, koja sadrži sve zapise u jedinstvenom repozitoriju, centralne bibliografske datoteke RLIN-a su podeljene u odvojene segmente prema osam vrsta bibliotečkog materijala koje USMARC formati priznaju. Datoteka RLIN knjiga čini oko 90% kataloških zapisa centralne bibliografske datoteke. Druge datoteke sadrže kataloške zapise za serijske publikacije, muzička dela, zvučne zapise, vizuelna dela, karte, mašinski čitljive podatke i arhivsku građu i rukopise. Poslednja od ovih, poznata kao AMC datoteka, sadrži zapise za kompletne arhivske kolekcije, delove kolekcija i pojedine jedinice koje se nalaze u univerzitetskim i javnim bibliotekama, vladinim arhivima, istorijskim društvima, muzejima i drugim istraživačkim institucijama. Datoteka sadrži kompletne zapise National Union Cataloge Manuscript Collection (NUCMC) od 1987. godine.

U vreme pisanje ove knjige RLIN centralna bibliografska datoteka sadržala je preko 85 miliona kataloških zapisa. Mereno prema ukupnoj veličini baze podataka RLIN je najveći bibliografski servis ali duplikati i varijantni zapisi komplikuju poređenje baza podataka koje nude različiti bibliografski servisi. Kao što smo na drugim mestima u ovom poglavlju rekli, OCLC baza podataka sadrži, barem idealno, jedan bibliografski zapis za svako izdanje date publikacije. Zbog toga ova baza podataka sadrži manje zapisa nego RLIN.

Duplikati i varijantni zapisi daju korisnicima širi spektar izbora pri preuzimanju zapisa. Takođe pojednostavljaju međubibliotečku pozajmicu pružajući online pristup tačnim kataloškim i lokacijskim informacijama koje su dale RLIN učesnice. Iako se poređenja retko objavljuju, OCLC online uzajamni katalog je veći nego RLIN baza podataka kada se meri po broju kataloških zapisa za pojedinačna izdanja. U vremenu pisanja ove knjige, RLIN centralna bibliografska datoteka je sadržala kataloške zapise za oko 30 miliona pojedinačnih izdanja u poređenju sa približno 40 miliona pojedinačnih izdanja u OCLC online uzajamnom katalogu.

Većina RLIN učesnica koriste online unos podataka dodajući bibliografske zapise koji odražavaju njihove tekuće kataloške aktivnosti. Kataloški zapisi dobijeni projektima retrospektivne konverzije ili preneti sa drugih sistema, kao što je OCLC, obično se učitavaju u RLIN putem magnetnih traka. Imajući u vidu ulogu RLIN-a kao bibliografskog servisa za specijalne biblioteke nije čudno da centralna bibliografska datoteka sadrži kataloške zapise koji odražavaju visoko specijalizovanu i često jedinstvenu prirodu građe koju imaju RLIN učesnice. Takva građa uključuje publikacije na preko 365 jezika. Za više od polovine naslova u RLIN bazi podataka, su radovi na engleskom jeziku, od petnaest drugih jezika svaki je predstavljen sa po barem 100.000 naslova. RLIN zaslužuje reputaciju za inovacije koje olakšavaju katalogizaciju u neromanskim pismima. RLIN sistem podržava unos i pretragu bibliografskih zapisa u takozvanim JACKPHY jezicima (japanski, arapski, kineski, korejski, persijski, hebrejski i jidiš) a takođe i na jezicima koji koriste ćirilicu. RLIN baza podataka sadrži više od 1,5 milion CJK kataloških zapisa RLIN učesnica i Kongresne biblioteke koja koristi RLIN sistem za tu svrhu. RLIN baza podataka takođe sadrži najveću kolekciju bibliografskih zapisa na jezicima Bliskog Istoka.

Od ranih 80-tih RLG je prilično pažnje posvetio bibliografskoj kontroli bibliotečke građe u pojedinim predmetnim oblastima kao što su IstočnoAzijske studije i umetnost i arhitektura. RLIN je među bibliografskim servisima najaktivnije podržavao unos informacija o arhivskim i rukopisnim kolekcijama. Rad sa takvom građom datira od 1983 godine kada je RLG obrazovao radnu grupu za arhivsku i rukopisnu građu radi promocije razvoja nacionalne baze podataka izvorne građe. Da bi izašao u susret zahtevima arhivskih i rukopisnih repozitorija RLIN sistem dozvoljava ponovljenu modifikaciju bibliografskog zapisa u skladu sa progresom individualne kolekcije kroz različite stepene obrade. Međutim treba da se primeti kako i baze podataka koje održavaju drugi bibliografski servisi takođe sadrže kataloške zapise za specifičnu i važnu istraživačku građu. OCLC WorldCat baza podataka pogotovo sadrži mnoge kataloške zapise koji su pridodati od strane odeljenja sa specijalnim kolekcijama biblioteka-učesnica.

RLIN-ov sistem iznijansirano pretraživanja informacija podržava bibliografsku proveru, uzajamnu katalogizaciju, pretragu literature, međubibliotečku pozajmicu i druge bibliotečke operacije. Kao što smo već opisali RLIN baza podataka je podeljena u datoteke koje odgovaraju različitim tipovima bibliotečke građe koje pokrivaju MARC formati. Da bi pretražili bibliografski zapis RLIN korisnici moraju da odrede datoteku podataka koja se pretražuje. Indeksi podržavaju pretragu kataloških zapisa po različitim numeričkim i tekstualnim parametrima. Numerički parametri kao grupa omogućavaju brže i efikasnije pretrage nego tekstualni i samim tim treba im dati prednost gde je to moguće. Numerički parametri za pretragu su: LSSN, ISBN, ISSN, RLIN kontrolni broj, broj zvaničnih publikacija SAD, GPO mesečni kataloški broj, ISMN, broj izveštaja ili Djujjev, LC ili neki drugi klasifikacioni broj.

RLIN parametri za tekstualno pretraživanje mogu da pretraže kataloške zapise po ličnim, korporativnim ili imenima konferencije; naslovima i predmetnicama. Indeksiranje imena pokriva glavnu i sporednu odrednicu, uključujući autore, urednike, ilustratore i sastavljače. Lična imena mogu da se unesu u normalnom ili invertovanom redosledu. Osoba koja pretražuje može da zada potpun ili delimičan oblik ličnog imena koje se traži. Korporativna imena i imena konferencija, naslovi i predmetnice mogu da se pretražuju po rečima ili farazama. Nezavisno od pojedinačnih parametra za pretraživanja koji se koriste, RLIN postupci pretrage su jednoznačni i bibliotekari, upoznati sa drugim online informacionim servisima, mogu ih lako savladati. Operator RLIN radne stanice prosto unosi komandu za pretragu koju prati ime polja i termin za pretragu. Za razliku od OCLC, sa njegovim izvedenim terminima za pretragu, RLIN korisnici unose termine za pretragu direktno. Ti termini mogu da se skrate kod nesigurnog spelovanja ili da se izvuku sve vrednosti polja sa zajedničkim korenom. Da bi se povećala fleksibilnost pretrage još više, mogu se koristiti Bulovi operatori AND, OR i NOT radi kombinovanja višestrukih pretraga.

Kao i drugi bibliografski servisi, RLIN podržava i izvornu i uzajamnu katalogizaciju. Kataloške operacije uobičajeno počinju sa pretragom RLIN centralne bibliografske datoteke. Ako se pronađe odgovarajući bibliografski zapis, on mora da se iskoristi. Pronađeni zapisi mogu da se modifikuju dodavanjem, premeštanjem ili brisanjem podataka u skladu sa lokalnim kataloškim zahtevima. Kada se modifikacija završi, sistem

pridružuje jedinstveni kontrolni broj, dodaje kopiju zapisa – uključujući sve modifikacije zajedno sa identifikatorom za tu biblioteku – centralnoj bibliografskoj datoteci i ažurira sve odgovarajuće indekse. Kataloški zapis na kome je zasnovan modifikovan zapis se nije izmenio. Jednom unet u centralnu bibliografsku datoteku, kataloški zapis je dostupan svim učesnicima RLIN-a. Zapis će ostati u centralnoj bibliografskoj datoteci dogod ga ne obriše biblioteka koja ga je unela.

Ako pretraga baze podataka ne uspe da pronađe odgovarajući kataloški zapis, RLIN operator bira osnovni način za katalogizaciju. Operator označava željeni ulazni MARC format, a sistem odgovara prikazivanjem odgovarajuće maske. RLG standardi za katalogizaciju su zasnovani na AACR kataloškim pravilima kako ih tumači Kongresna biblioteka; LC praksa za imena i predmetnice; i USMARC formate za posebnu bibliotečku građu. RLIN priznaje tri nivoa potpunosti katalogizacije. Potpuni nivo katalogizacije je u skladu sa RLG standardima i bazira se na standardima za nacionalni bibliografski zapis. Puni nivo katalogizacije se sastoji od kompletnog MARC zapisa sa normativnom kontrolom za imena i predmetnice. Skraćeni nivo katalogizacije služi se MARC formatom i RLG standardima za katalogizaciju ali ispušta neka polja koja ne zahtevaju puni nivo kataloškog zapisa. Kratki kataloški zapisi ne pridržavaju se RLIN kataloških standarda. Svaki zapis u centralnoj bibliografskoj biblioteci sadrži polje koje identifikuje nivo katalogizacije. RLIN učesnici se podstiču da dopunjuju kratke kataloške zapise do punog nivoa.

Izvorna katalogizacija se ne rediguje pre unosa u odgovarajuću bibliografsku datoteku. Učesnici mogu da poprave greške u sopstvenim zapisima, ali im nije dozvoljeno da to čine u zapisima koje su drugi uneli. Pošto RLIN baza podataka čini sve modifikovane verzije kataloških zapisa dostupne svim učesnicima, formalne procedure utvrđivanja grešaka su manje važne nego u OCLC sistemu koji čuva samo jednu kopiju svakog kataloškog zapisa.

Radi olakšavanja kataloških odluka RLIN pruža online pristup za pretragu normativnoj datoteci Kongresne biblioteke. Normativni zapisi mogu da se pretraže nizom parametara uključujući lična imena, predmetne oznake, podpodele, kao i reči i fraze u korporativnim imenima, imenima konferencije i naslovima. LC normativna datoteka imena se ažurira dnevno preko elektronskog prenosa podataka. Učesnici nacionalno koordinisanih kataloških projekata mogu da koriste RLIN sistem za unos zapisa u LC normativnu datoteku imena. LC normativna datoteka predmetnih odrednica se ažurira nedeljno.

RLIN učesnice mogu svoje kataloške zapise da konvertuju u MARC formate na magnetnim trakama koje su pogodne za unos u lokalni bibliotečki sistem ili za druge potrebe. RLIN trake sadrže nove i ažurirane kataloške zapise za određen vremenski period. Sadržaj trake može da se ograniči na kataloške zapise iz određene bibliografske datoteke, kao što je datoteka knjiga. Možemo kreirati i unapred definisane trake pretraživanjem RLIN baze kataloških zapisa koje zadovoljavaju određene parametre pretrage. RLIN zapisi mogu da se prenesu elektronski u bibliotečki online katalog ili drugu lokalnu bazu podataka. RLIN može takođe da štampa kataloške listiće u širokom spektru formata.

Uz svoju centralnu bibliografsku datoteku, RLIN pruža online pristup različitim predmetno orijentisanim bazama podataka koje su namenjene referalnim i istraživačkim aktivnostima nasuprot katalogizaciji i ostalim servisima za obradu bibliotečke građe. Pristup takvim bazama podataka se pruža samo u delu programa za pretraživanje. U tom smislu RLIN kombinuje attribute bibliografskog servisa sa onima koji ima jedan online servis za pretraživanje. Iako RLIN referalne baze i baze za pretraživanje podataka nemaju širinu i dubinu predmetne pokrivenosti koju nude najveći online servisi koji se razmatraju u »Automated Reference Service« poglavlju, one su potencijalno korisni informacioni resersi za RLIN učesnice i sve važnija komponenta RLIN servisa.

RLIN predmetno orijentisane baze podataka u humanističkim naukama pružaju dragocenu pokrivenost naučnih disciplina koje komercijalni online servisi često zanemaruju. Avery Online Index naprimer sadrži bibliografske citate iz nekoliko stotina arhitektonskih časopisa. Tezaurus za umetnost i arhitekturu je online normativna datoteka koju izrađuje Art History Information Programme zadužbine Pola Getija. SCIPPO (Sales Catalog Index Project Input Online) baza podataka sadrži bibliografske zapise iz kataloga umetničkih aukcija koje organizuju biblioteke i muzeji. SCIPPO odrednice se nalaze u posebnoj normativnoj datoteci. English Short Title Catalog (ESTC) baza podataka sadrži bibliografske zapise za knjige i druga dela štampana u Velikoj Britaniji i njenim kolonijama kao i za jedinice štampane bilo gde na svetu na engleskom jeziku između 1400-1800. godine. RLIN-ov CitDel servis uveden 1992. godine, pruža online pristup pristup približno jednoj desetini bibliografskih baza podataka koje proizvode različite organizacije. Prvobitno je CitDel pružao online pristup jednom broju popularnih baza podataka koje su bile široko dostupne i preko drugih online servisa. U vreme pisanja ove knjige CitDel servis daje prednost specijalizovanim informacionim izvorima. Primeri za to uključuju: BIBLIOGRAPHY OF THE HISTORY OF ART, the Chicaco Database, The Index to Foreign Legal Periodicals, The Hispanic American Periodicals Index, Russian Academy of Science Bibliographies i World Law Index koji pokriva pravo sa španskog govornog područja.

Impact/ONLINE CAT

Impact / ONLINE je širi pojam za grupu međusobno povezanih informacionih servisa koje nudi Auto-Graphics, Incorporated, poznata firma koja nudi bibliotečke automatizovane sisteme i servise. Impact / ONLINE CAT sistem koji pruža mogućnosti online katalogizacije je izdanak firme Auto-Graphics Interactive Library Exchange (AGILE), bibliografskog servisa koji je nastao ranih 80-tih i koji se značajno razvio u narednim godinama. Kao i njegovi prethodnici Impact / ONLINE CAT je bibliografski servis opšte namene za biblioteke svih tipova i veličina nezavisno od geografske lokacije. Naročito je pogodan za bibliotečke sisteme sa više ogranaka, konzorcijume i druge kooperativne aranžmane na lokalnom, regionalnom ili državnom nivou. Drugi

Impact / ONLINE usluge podržavaju međubibliotečku pozajmicu, implementaciju uzajamnog kataloga i referalne baze podataka.

Kao i drugi bibliografski servisi Impact / ONLINE CAT sistem pruža višekorisnički online pristup velikoj bazi podataka koja sadrži kataloške zapise iz dva široka izvora: (1) datoteke koje se dobijaju na osnovu pretplate i (2) kataloški zapisi koje kreiraju učesnice sistema. Najveća i najvažnija datoteka kojoj se online pristupa na bazi pretplate iz Impact / ONLINE CAT sistema jeste baza podataka LC MARC kataloških zapisa. Ona uključuje pristup do zapisa za monografije na engleskom jeziku koje je Kongresna biblioteka katalogizovala do 1968. godine i koja odgovara English Book podseriji u LC MARC bazi podataka. Kao što je ranije objašnjeno kataloški zapisi za knjige štampane na drugim jezicima uneti su u LC MARC bazu podataka tokom 70-tih. Impact / ONLINE baza podataka ne uključuje CAN MARC i CJK kataloške zapise za knjige ali sadrži LC MARC kataloške zapise za serijske publikacije, karte, vizuelnu građu, muzička dela i zvučne zapise. U vreme pisanja ove knjige ukupna veličina baze podataka je premašivala 12 miliona pojedinačnih bibliografskih zapisa.

Kao dodatni bibliografski izvor Impact / ONLINE CAT sistem pruža online pristup datoteci kataloških zapisa koje je Auto-Graphics pripremio za dela štampana pre 1968. godine, a koja nisu uključena u LC MARC bazu podataka. Izvorna datoteka Auto-Graphics sadrži preko pola miliona kataloških zapisa za knjige štampane na različitim jezicima i dodatne zapise za serijske publikacije, karte, vizuelnu građu, muzička dela i zvučne zapise. Datoteke LC MARC-a i Auto-Graphics-a su dostupne svim korisnicima Impact / ONLINE CAT sistema. Preko dodatne usluge Impact ACCESS GDCS korisnici Impact / ONLINE CAT sistema mogu da pristupe Auto-Graphics-ovom kataloškom servisu za zvanične publikacije koji je dopunjena i ispravljena verzija publikacije Monthly Catalog of U.S. Government Publications. Putem druge dodatne usluge, korisnici Impact / ONLINE CAT sistema, mogu da pristupe Impact / MARCIt bazi podataka koju vodi A-G Kanada. Ova baza podataka, koja sadrži preko 50 miliona kataloških zapisa i širok spektar izvornih datoteka, biće kasnije opisana. Impact / ONLINE CAT korisnici mogu da pristupe i RLIN bazi podataka za kataloške zapise kojih nema ni u Impact / ONLINE CAT-u ni u Impact / MARCIt-u.

Impact / ONLINE CAT sistem, kao i RLIN, pohranjuje kataloške zapise učesnica – novokreirane ili modifikovane kataloške zapise, koji su preuzeti od Kongresne biblioteke ili od drugih učesnika – u odvojenim, pojedinačno prepoznatljivim i pretraživim segmentima baze podataka. Pružajući online pristup kataloškim zapisima i podacima o fondu pojedinih biblioteka, sistem je efikasno oruđe za uzajamno korišćenje resursa, ali je učešće u tom aspektu sistema dobrovoljno. Impact / ONLINE CAT korisnici mogu po izboru da izaberu pohranjivanje podataka u zajedničkoj i posebnim datotekama. Ako je izabrana uzajamna datoteka, bibliotečki kataloški zapisi su na recipročnoj osnovi dostupni svim učesnicima Impact / ONLINE CAT sistema. Kataloški zapisi pohranjeni u posebnim datotekama nisu dostupni ostalim učesnicima. Biblioteke koje koriste posebne datoteke ne mogu da pristupe datotekama drugih učesnica.

Najzanimljivije u Impact / ONLINE CAT sistemu jeste grupa fleksibilnih mogućnosti za online pretraživanja, koja je dobro prilagođena katalogizaciji i aplikacijama za uzajamno deljenje resursa. Impact / ONLINE CAT korisnik započinje pretraživanje određivanjem putanje za pretragu koju će koristiti. Kreiranjem jedne od sistemskih administrativnih funkcija, staza za pretragu određuje segmente baze podataka u kojima će se tražiti kataloški zapisi, kao i redosled po kome će se te pretrage odvijati. Kao jedan primer, korisnik može da odredi da se prvo pretražuje lokalna kataloška, a potom LC MARC datoteka i na kraju datoteke drugih biblioteka – pretpostavljajući pri tome, da su to sve uzajamno dostupne datoteke. Učesnici mogu da odrede različite putanje za pretragu prema različitim zahtevima i da se za neku od njih odluče, u vreme kada se ta operacija pretraživanja obavlja.

Kada se jednom izabere segment baze podataka, Impact / ONLINE CAT sistem može da podrži niz parametara za pretragu uključujući između ostalih autore, naslov, predmetnice, interni broj akcesije, LCCN, ISBN, ISSN, GPO Monthly Catalog Number i Superintendent of Documents (SuDocs) broj. Procedure pretrage su jednoznačne. Operator određuje polje i termin za pretragu. Pretrage prema autoru, naslovu, predmetnicama ili numeričkim parametrima mogu da se ograniče po datumu štampanja, tipu zapisa ili jeziku. Pretraživanje po ključnim rečima obuhvata autore, naslove i predmetnice.

Impact / ONLINE CAT sistem je dostupan preko Interneta. Potrebna radna stanica za katalogizaciju je Windows mikroracunar sa Web prelistačem. Auto-Graphics isporučuje softver koji u interakciji sa Web pretraživačem podržava katalogizaciju i preuzimanje zapisa u bilo kojem od 8 MARC formata. Softver može da se nabavi i odvojeno, kao kataloško oruđe opšte namene za korišćenje sa MARC zapisima iz drugih izvora. Radi katalogizacije knjiga, serijskih publikacija i druge građe, Impact / ONLINE CAT operator pretražuje bazu podataka. Ako postoji odgovarajući zapis, kopira se u radnu datoteku. Za vreme prenosa Impact / ONLINE CAT eliminiše podatke kao što su signature, koje su specifične za izvor od koga se zapis preuzima. Kopija radne datoteke se onda prikazuje radi redigovanja, a menjanjem, brisanjem ili na drugi način modifikovanjem vrednosti pojedinog polja, zadovoljavaju se lokalni kataloški zahtevi. Kada se sve modifikacije datog zapisa završe, sistem mu dodeljuje jedinstveni identifikacioni broj. Naknadnim učitavanjem, novi zapisi se kasnije dodaju bibliografskom segmentu Impact / ONLINE CAT baze podataka. Kataloški zapis, na kome je zasnovan nov zapis, se time ne menja. Jednom unet u uzajamnu datoteku, modifikovan kataloški zapis je dostupan svim Impact / ONLINE CAT korisnicima. Novouneti zapisi se indeksiraju prilikom uključivanja u bazu podataka i odmah su pretraživi. Zapis će ostati u bibliografskom segmentu baze podataka dok ga ne obriše biblioteka kreator zapisa.

Ako pretraga baze podataka ne pronađe željeni zapis, Impact / ONLINE CAT operator postavlja sistem u način rada za katalogizaciju i kreira nov zapis. Ako je ta biblioteka korisnik uzajamne datoteke, nov zapis će biti dostupan i drugima. Za vreme katalogizacije operator određuje format za jedinicu koja se katalogizuje (knjiga, serijska publikacija, karta itd.), a Impact / ONLINE CAT sistem prikazuje odgovarajuću ulaznu

masku. Ako želimo, maske za katalogizaciju možemo po želji da preoblikujemo uz pomoć sistem operatora. Za razliku od OCLC, Auto-Graphics ne zahteva da korisnici koriste Impact / ONLINE CAT za sve svoje aktivnosti, mada su verovatno u prednosti ako ga koriste.

I za izvorno i za uzajamno katalogiziranje, Impact / ONLINE CAT automatski proverava MARC polja, indikatore i šifre potpolja za svako polje u koje je podatak unet ili u kome je modifikovan. Proces provere upoređuje polja, indikatore i šifre sa onima koji su u tabelama, da bi se obezbedio tačan unos podataka. On takođe potvrđuje da su obavezna polja prisutna i da nisu netačno ponovljena. Program ispisuje upozorenje ako se pronade greška i neće pohraniti netačan zapis osim ako korisnik namerno ne preskoči proces provere. Impact / ONLINE CAT sistem ne postavlja minimum kataloških standarda niti obezbeđuje formalne mehanizme za izveštavanje, detekciju i ispravljanje kataloških grešaka. Redakcija kataloških zapisa se ne vrši pre uključivanja u bazu podataka. Nijedna biblioteka nije ovlašćena da ispravlja greške u kataloškim zapisima. Pošto Impact / ONLINE CAT baza podataka pruža sve modifikovane verzije kataloških zapisa, formalni postupci otkrivanja grešaka su manje važni nego kod onih bibliografskih servisa koji čuvaju samo jednu verziju kataloškog zapisa.

Uz održavanje kataloških zapisa, Impact / ONLINE CAT sistem može da pohrani i normativne zapise za imena i predmetnice u MARC formatu radi online pristupa. Zanimljiva mogućnost od posebnog interesa za javne biblioteke koje koriste Impact / ONLINE CAT sistem, jeste kreiranje informativnih i referalnih zapisa o vladinim agencijama i službama, profesionalnim udruženjima i drugim organizacijama koje pružaju komunalne usluge od značaja za korisnike lokalne biblioteke.

Impact / ONLINE CAT sistem podržava lokalno štampanje kataloških listića i nalepnica. Biblioteke takođe mogu da prepisu kataloške zapise ili naruče njihove kopije na magnetnim trakama u MARC formatu. Auto-Graphics može da proizvodi CD-ROM kataloge, COM kataloge i štampane bibliografije prema specifikaciji korisnika.

Impact/MARCit

Impact/MARCit je online kataloški servis koji drži A-G Kanada, a deo je Auto-Graphics, Incorporated. A-G Kanada je osnovan u junu 1987. godine kada je Auto-Graphics kupio bibliografske servise i sa njima povezan softver koga je prethodno držao ISM Library Information Services. ISM je i sam kupio svoj bibliografski servis poznat kao Cataloging Support System (CATSS) od Utlas International Canada, jedne od najvažnijih organizacija u istoriji bibliotečke automatizacije.

CATSS je proizašao iz aktivnosti oko bibliotečke automatizacije na Univerzitetu u Torontu. Kasnih 60-tih biblioteka Univerziteta u Torontu osnovala je odeljenje za automatizaciju i počela konverziju svojih zapisa u mašinski čitljivu formu. Od svog osnivanja Odeljenje za automatizaciju je bilo odgovorno za razvoj automatizovanih

sistema i usluga za bibliotečku zajednicu. Godine 1971, odeljenje je izdvojeno u posebnu administrativnu jedinicu i nazvano je University of Toronto Library Automation System. Nova jedinica je dobila popularni akronim UTLAS. Godine 1973, uveli su online sistem za katalogizaciju koji je prvobitno služio javnim i univerziteskim bibliotekama u Ontariju i Kvebeku. Sredinom 70-tih UTLAS je proširen i na druge kanadske biblioteke. Godine 1980, Rochester Institut of Technology je postao prvi UTLAS korisnik u SAD.

Godine 1977, UTLAS se odvojio od biblioteke i postao je samostalna organizacija Univerziteta u Torontu. Godine 1983, UTLAS je registrovan kao kompanija u vlasništvu Univerziteta u Torontu. Početkom 1985, preuzela ga je International Tompson Organization, kanadska multinacionalna kompanija sa širokim interesom u izdavačkim i informatičkim uslugama. UTLAS je preimenovan u Utlas International Canada. Posle izvesnog vremena odustalo se i od velikih slova u akranimu. Krajem 1992. godine je ISM Information Systems Management Corporation, najveći kanadski računarski biro, preuzeo Utlas International Canada. Kao što je već rečeno, ISM je prodao svoje odeljenje za bibliotečke i informacione usluge Auto-Graphics-u sredinom 1997. godine. Kupovina je uključivala CATSS, Utlas bibliografski servis i odgovarajuće softverske proizvode uključujući i međubibliotečku pozajmicu. A-G Kanada je preoblikovao CATSS sistem i preimenovao ga u Impact/MARCit. Iako su glavni korisnici kanadske biblioteke, sistem radi na računarima koji se nalaze u sedištu Auto-Grapfics-a u Kaliforniji. Pristupa mu se preko Interneta. Korisnici moraju da imaju Windows mikroracunar sa Web pretraživačem i posebnim softverom za katalogizaciju koji se dobija od A-G Kanada.

Impact/MARCit pruža online pristup velikoj bazi kataloških zapisa koji se dobijaju ili pretplatom ili ih same biblioteke učesnice kreiraju. Impact/MARCit baza podataka sadrži široku i raznovrsnu grupu datoteka. Kao i drugi bibliografski servisi A-G Kanada dobija MARC zapise za knjige, serijske publikacije, karte, muzikalije, vizuelnu građu i računarske datoteke od LC kataloškog distributivnog servisa. Impact/MARCit baza podataka sadrže i LC CIP zapise; LC kataloške zapise za kineske, japanske, korejske i hebrejske knjige; kratke LC kataloške zapise od 1983. do 1988. godine i U.S. Government Printing Office kataloške zapise.

Uz to Impact/MARCit baza podataka sadrži CATLINE datoteku kataloških zapisa za knjige i serijska dokumenta Nacionalne medicinske biblioteke, CONMARC datoteku kataloških zapisa za knjige, serije i muzičke zapise Nacionalne biblioteke Kanade, UKMARC datoteku kataloških zapisa koju je kreirala Britanska nacionalna biblioteka, AUSMARC datoteku kataloških zapisa koju je kreirala Nacionalna biblioteka Australije, novozelandsku MARC datotekasu kataloškim zapisima koje je kreirala Nacionalna biblioteka Novog Zelanda. Među drugim bibliografskim servisima, Impact/MARCit obezbeđuje on – line dostup do REMARC baze podataka, koja sadrži kataloške zapise za publikacije na engleskom jeziku objavljene pre pokretanja MARC programa, kao i zapise za različita dela na drugim jezicima koja su objavljena pre no što su ti jezici bili uključeni u LC MARC bazu podataka. Impact/MARCit baza podataka takođe sadrži kataloške zapise za monografske i serijske publikacije koje objavljuje Statistički zavod Kanade, CISTI datoteku kataloških zapisa koju proizvodi Kanadski institut za nauku i tehnologiju (CISTI) Kanadske nacionalne naučne biblioteke, CIHM datoteku MARC zapisa koju

izdaje Kanadski institut za istorijske mikroreprodukcije i kataloške zapise koje izrađuje Nacionalna biblioteka Kvebeka.

Tipične karakteristike kataloškog segmenta baze podataka jednog bibliografskog servisa određene su brojem i vrstom korisnika. Shodno svojoj prošlosti i velikom broju korisnika u Kanadi, Impact/MARCit je najbolji online izvor za katalogizaciju kanadske izdavačke produkcije, dela o Kanadi i specijalizovanih dokumenata koje čuvaju biblioteke kanadske vlade i korporacija, te tehničkih i univerzitetskih biblioteka. Međutim, kako je većina knjiga koje se kupuju i katalogizuju u kanadskim biblioteka umrežena, Impact/MARCit baza podataka je nužno međunarodna u svom obimu. Impact/MARCit baza podataka sadrži kataloške zapise za dela na skoro 400 jezika od kojih mnogi koriste nelatinična pisma. Za razliku od OCLC i RLIN, A-G Kanada ne podržava katalogizaciju na izvornim jezicima. Umesto toga kataloški zapisi za dela pisana na ruskom, kineskom, japanskom, korejskom i drugim jezicima koja koriste nelatinična pisma transliterisana se unose u Impact/MARCit bazu podataka.

U vreme pisanja ove knjige Impact/MARCit baza podataka sadrži preko 50 miliona bibliografskih zapisa koji uključuju zapise koji se kupuju na bazi pretplate, kao i one koji se kreiraju u sistemu. Merena prema broju online dostupnih zapisa, Impact/MARCit je posle RLIN-a druga po veličini baza podataka koju smo razmatrali u ovom poglavlju, ali je veličina Impact/MARCit baze podataka povećana pohranjivanjem duplikata i varijantnih kataloških zapisa. Impact/MARCit sadrži oko 20 miliona unikatnih kataloških zapisa, upola manje od OCLC WorldCat baze podataka. Impact/MARCit izvorna datoteka broji približno oko polovine unikatnih zapisa u bazi. Oko 60% novokreiranih zapisa su sačinile biblioteke korisnice Impact/MARCit sistema.

Impact/MARCit pruža snažne i fleksibilne mogućnosti pretrage koje su podjednako dobro prilagođene i kataloškim i referalnim zahtevima. Može se birati korisnički interfejs na engleskom ili francuskom jeziku. Impact/MARCit može da se pretražuje po različitim numeričkim i tekstualnim parametrima uključujući broj zapisa, OCLC broj zapisa poreklom iz WorldCat baze, LCCN, ISBN, ISSN, broj zvanične publikacije, kontrolni broj Kanadske nacionalne bibliografije, ISMN, klasifikacioni broj zvaničnih dokumenata, autor, naslov, naslov serije i predmetnice. Pretrage bazirane na numeričkim identifikatorima su ograničene samo na identične podatke. Kod pretraživanja po autoru, naslovu i predmetnicama, operator može da izabere ili pretraživanje po identičnim podacima ili potkresivanje izraza za pretragu sa desne strane. Pretraživanje takođe može da bude ograničeno na određenu biblioteku, po tipu dokumenta, po datumu izdavanja, odnosno rasponu godina izdavanja i po jeziku. AND operator je podržan na ograničenoj osnovi.

Impact/MARCit na pretragu odgovara sa listom bibliografskih podataka u skraćenom obimu koja odgovara postavljenom upitu. Lista sa kratkim bibliografskim podacima povezana je sa punim zapisima. Svaki zapis iz liste može da se izabere za ispis u potpunom MARC formatu, koji sadrži polja i pokazatelje sadržaja i koji su namenjeni katalogizaciji ili drugim namenama. Ukoliko traženi zapisi postoje, sistem ispisuje abecednu listu odrednica koja najpribližnije odgovara upitu i koja se može prelistati. Bilo

koju odrednicu je moguće detaljnije ispisati. Za opšta bibliotečka pretraživanja, međubibliotečku pozajmicu i ostale aplikacije za korisničke usluge Impact/MARCit obezbeđuje pretraživanje koje je prevashodno namenjeno referensnoj delatnosti u kojoj ista procedura pretraživanja ispisuje bibliografske zapise kojima prethodi tekst sa oznakom polja, a ne MARC pokazatelji sadržaja. Prikazana informacija sadrži podatke o autoru, naslovu, izdavaču, predmetnim odrednicama, jeziku, signaturi i LC kataloškom broju. Zapisi koji nisu kreirani u biblioteci, povezani su sa obrascem za međubibliotečku pozajmicu i zahtev se može poslati elektronski preko A-G Kanada komponente za pozajmicu.

Kao i ostali bibliotečki servisi, Impact/MARCit podržava katalogizaciju kao i uzajamnu katalogizaciju koje obezbeđuje datoteka koju čine zapisi iz različitih kataloških izvora, kao i zapisi koje prispjevaju iz biblioteke članice. Zapisi iz ova dva izvora se uglavnom ne razlikuju. Ukoliko rezultat pretraživanja čini više zapisa, sortirani su na način koji je programski određen, sa zapisima iz izvora koji biblioteka smatra najpoželjnijim, na početku. Kada se odgovarajući zapis izabere, on se prenosi u Impact/MARCit modul za redigovanje u kome se modifikuje ili dopunjuje.

Ako se pretraživanjem baze podataka ne pronađe odgovarajući zapis, Impact/MARCit modul za redigovanje podržava katalogizaciju tako što ispiše ulaznu masku koja odgovara tipu bibliotečke građe za koju je razvijen odgovarajući MARC format. Maska za unos podataka sadrži MARC pokazatelje sadržaja. Biblioteka prema svojim specifičnim kataloškim zahtevima, može da modifikuje masku za unos podataka. Za razliku od OCLC, Auto-Graphics ne zahteva da korisnici koriste Impact / ONLINE CAT za sve svoje aktivnosti, mada su verovatno u prednosti ako ga koriste. A-G Kanada sistem ne postavlja minimum kataloških standarda niti obezbeđuje formalne mehanizme za izveštavanje, detekciju i ispravljanje kataloških grešaka. Redakcije kataloških zapisa se ne vrši pre uključivanja u bazu podataka. Ni jedna biblioteka nije ovlašćena da ispravlja greške u kataloškim zapisima. Pošto Impact / MARCit baza podataka pruža sve modifikovane verzije kataloških zapisa, formalni postupci otkrivanja grešaka su manje važni nego kod onih bibliografskih servisa koji čuvaju samo jednu verziju kataloškog zapisa.

Impact / MARCit podržava fleksibilnu interaktivnu normativnu kontrolu koja povezuje bibliografske zapise sa odrednicama u određenim normativnim datotekama. Ova povezanost omogućava da se u bibliografskom zapisu nađu najčešće korišćeni oblici odrednica nezavisno od toga kada je zapis kreiran. Impact / MARCit sistem podržava nekoliko normativnih datoteka uključujući normativnu datoteka imena LC (NAF), normativnu datoteku predmetnih odrednica LC (SAF), CANMARC normativnu datoteka imena, normativnu datoteku medicinskih predmetnih odrednica (MeSH) koju priprema Nacionalna medicinska biblioteka, Repertoire de Vedettes Matiere (RVM) datoteku predmetnica na francuskom jeziku koju izdaje Univerzitet Laval, datoteku predmetnih odrednica za decu, datoteku unakrsnih odrednica za manje poznate i varijantne odrednice u LC normativnoj datoteci i datoteku pseudonima kao odrednica.

Impact/MARCit članice mogu automatski da prenesu zapise u svoj lokalni bibliotečki sistem. U zamenu za to, A-G Kanada obezbeđuje kataloške zapise u MARC formatu na magnetnim trakama. Sistem obezbeđuje i kataloške listiće, kataloge na mikrofišima i CD-ROM kataloge.

Interactive Access System

Interaktivni sistem za pristup podacima je bibliografski servis koga je Brodart MARC uveo 1982. godine. Za potrebu on-line katalogizacije koriste ga brojne javne, školske i akademske biblioteke. IAS baza podataka sadrži više od 14 miliona kataloških zapisa nastalih na osnovu različitih kataloških izvora i katalogizacijom njenih članica. Njena najveća i najznačajnija datoteka kataloških izvora obuhvata zapise za knjige, serije, karte, muzikalije, zvučne zapise, vizuelnu gardu preuzete iz LC MARC baze podataka. Interaktivni sistem za pristup podacima obezbeđuje i pristup GPO kataloškim zapisima koje izrađuje U.S. Government Printing Office i CANMARC kataloškim zapisima koje proizvodi Nacionalna biblioteka Kanade za kanadska izdanja i dela o Kanadi. IAS baza podataka ne sadrži CJK kataloške zapise iz LC MARC baze podataka. LC MARC zapisi čine oko jedne četvrtine IAS baze podataka. Da bi olakšali pretraživanje, zapisi su podeljeni u dve datoteke: MARC Current, koja sadrži kataloške zapise iz tekuće godine i MARC Retro, koja sadrži kataloške zapise iz prethodnih godina.

Kao dodatni izvor za katalogizaciju, Brodart MARC baza podataka sadrži približno 3 miliona kataloških zapisa koje je kreirao Brodart's Book Division u okviru projekata retrospektivne konverzije koju je za različite korisnike organizovao Brodart Automation. Ovi zapisi čuvaju se u nekoliko različitih datoteka koje su podeljene po godinama i tipovima građe. Novi zapisi se u glavnu datoteku dodaju dnevno. Brodart's Book Division koristi Interactive Access System da bi dopunio CIP zapise koji stižu iz Kongresne biblioteke. Ovaj servis za dopunu kataloških zapisa dostupan je korisnicima IAS. Interactive Access System obezbeđuje pristup velikoj datoteci sa kataloškim zapisima različitih Brodart korisnika. Kao i RILIN ili Impact/ONLINE CAT, tako i Interactive Access System čuva zapise pojedinih korisnika u posebnim i posebno pretraživim datotekama koje čine segmente IAS baze podataka. IAS članovi mogu da pristupaju zapisima koje su kreirali drugi korisnici sem ako to kreator zapisa izričito ne zabrani. Kada biblioteka postane članica IAS, za nju se prilagodi pristup LC MARC datoteci, Brodart MARC datoteci i onim datotekama biblioteka članica IAS, za koje se biblioteka opredeli. Interactive Access System čuva zapise u MARC formatu.

IAS baza podataka može da se pretraži preko brojnih numeričkih i tekstualnih parametara uključujući sistemski broj, LCCN, ISBN, ISSN, autore, naslove i predmetnice. Potencijalno koristan način pretraživanja, koga, kao i neki drugi servisi, nudi i Interactive Access System, jeste pretraživanje po recima iz svih indeksiranih polja, a podržani su i Bulovi operateri. Pretraga se može ograničiti godinom izdanja ili tipom građe. Bilo koji pretraženi zapis se može izabrati za ispis u punom MARC formatu.

Za katalogizaciju jedinice, IAS učesnik prvo pretražuje bazu podataka tražeći odgovarajući bibliografski zapis. Interactive Access System pohranjuje zapise koje

pojedinačne biblioteke kreiraju u zasebne datoteke. Sistem prvo pretražuje datoteku sopstvene biblioteke da bi proverio da biblioteka nije već katalogizirala datu jedinicu. Ako se ne pronađe odgovarajući zapis, sistem će onda pretražiti druge datoteke u nizu koji je određen profilom koji se kreira kada biblioteka postane IAS učesnik.

Pretraženi bibliotečki zapis se kopira u radnu datoteku korisnika i prikazuje sa MARC poljima radi pregledanja i redigovanja u skladu sa lokalnim zahtevima. Izvorni kataloški zapis se sa takvim promenama ne menja. Iako se bilo koje polje bibliografskog zapisa može promeniti, Interactive Access System može da ograniči mogućnost menjanja određenih polja pojedinim korisnicima. U instalacijama za biblioteke sa više ogranaka ili za konzorcijume, gde se katalogizacija obavlja centralizovano, promene koje su dozvoljene pojedinim ograncima ili bibliotekama mogu na primer, da se ograniče na polja za lokacijske podatke. Posebne privilegije za redigovanje se ograničavaju lozinkom. Kada se sve promene završe, Interactive Access system dodaje zapis u datoteku te biblioteke.

Ako odgovarajući bibliografski zapis ne može da se pronađe u IAS izvornim datotekama, operator aktivira katalogizacijski način rada. Sistem prikazuje formatizovan ekran koji uključuje najčešće korišćena MARC polja. Druga polja mogu da se po potrebi dodaju. Brodart ne traži od IAS učesnika da prave izvorne kataloške zapise, ali će većina biblioteka otkriti da je sistem jednostavniji i lakši za korišćenje od konvencionalnih metoda katalogizacije. IAS učesnice mogu bilo kada da obrišu zapise iz svojih datoteka. Brodart ne propisuje minimum kataloških standarda niti obezbeđuje formalne mehanizme za izveštavanje, otkrivanje i ispravljanje kataloških grešaka u bazi podataka. Osoblje Brodarta ne kontroliše kreirane zapise pre njihovog uključivanja u bazu podataka i nijedna biblioteka nije ovlašćena da ispravlja greske otkrivene u kataloškim zapisima drugih učesnika. Uz katalogizaciju, IAS podržava i on-line pretragu LC normativnih datoteka imena i predmetnica.

Interactive Access System podržava štampanje listića i nalepnica preko lokalno instaliranih štampača. Kataloški zapisi mogu da se prepisu na radnu stanicu radi transfera u lokalni bibliotečki sistem ili za druge svrhe. IAS učesnice mogu takođe dobiti mašinski čitljive kataloške zapise u USMARC ili OCLC MARC formatu na magnetnim trakama. Brodart Automation može da proizvodi štampane knjižne kataloge, predmetne bibliografije, kataloge na mikrofiskama ili CD-ROM-u i druge izlazne proizvode prema zahtevima korisnika.

ITS.MARC

ITS.MARC je Web zasnovan online kataloški servis koga razvija The Library Corporation, kompanija koja je najpoznatija po CD-ROM kataloškim proizvodima. Uveden 1997, ITS.MARC je prvi bibliografski servis razvijen isključivo za korišćenje na Internetu. Korisnici moraju da imaju Windows mikroracunar, Web prelistač i specijalni softver za podršku katalogizaciji koji obezbeđuje Library Corporation.

Kao i drugi bibliografski servisi, ITS.MARC obezbeđuje online pristup različitim datotekama za katalogizaciju koje se dobijaju putem pretplate od nacionalnih biblioteka i drugih proizvođača. English language LC MARC datoteka sadrži kataloške zapise Kongresne biblioteke za dela štampana na engleskom jeziku. Radi online pristupa datoteka je podeljena na tekući i stariji segment. LC MARC tekući segment sadrži zapise za dela na engleskom jeziku koje je Kongresna biblioteka katalogizovala od 1990-te do danas. Izvedeni deo LC MARC tekućeg segmenta sadrži kataloške zapise Kongresne biblioteke u poslednjih 5 dana. LC MARC tekući segment se ažurira dnevno. Foreign Language LC MARC datoteka sadrži kataloške zapise Kongresne biblioteke za dela štampana na drugim jezicima. Ova datoteka se ažurira mesečno.

A/V Access datoteka sadrži zapise u MARC formatu za popularnu audio i vizuelnu građu koje je katalogizovala Kongresna biblioteka i Professional Media Service Corporation, dok NICEM A-V MARC datoteka sadrži zapise za audio vizuelnu građu koju je katalogizovao Nacionalni informacioni centar za obrazovanje preko media. Canadian MARC datoteka sadrži CANMARC zapise Kanadske nacionalne biblioteke, uz kataloške zapise Kongresne biblioteke, za dela štampana u Kanadi ili o Kanadi. British MARC datoteka sadrži UKMARC kataloške zapise Britanske biblioteke za dela štampana u Velikoj Britaniji ili o njoj. MedMARC datoteka sadrži bibliografske zapise CATLINE baze podataka Nacionalne medicinske biblioteke, uz pridodate kataloške zapise Kongresne biblioteke i Kanadske nacionalne biblioteke. Docufile sadrži kataloške zapise za publikacije vlade SAD, pojedinih njenih država, stranih zemalja i Ujedinjenih Nacija. Ova datoteka se ažurira mesečno.

Među neobičnim bibliografskim izvorima koje nudi ITS.MARC je Sears kataloška datoteka koja sadrži MARC kataloške zapise za Sears predmetnice i Djuijeve klasifikacione brojeve. MARC en Espanol datoteka sadrži zapise za dela na španskom jeziku koja su katalogizovale Kongresna biblioteka, Nacionalna biblioteka Kanade, US Government Printing Office i Nacionalna medicinska biblioteka. MARC en Francais datoteka sadrži zapise za dela na francuskom jeziku koja su katalogizovale Kongresna biblioteka, Nacionalna biblioteka Kanade i Services Documentaire Multimedia Incorporation. ITS MARC omogućava online pristup normativnoj datoteci koja sadrži Normativnu datoteku imena (NAF) i Normativnu datoteku predmetnica (SAF) Kongresne biblioteke, Sears predmetnice i predmetnice iz medicine (MeSH) Nacionalne medicinske biblioteke.

Za razliku od većine drugih bibliografskih servisa, ITS MARC ne pohranjuje kataloške zapise koje su kreirale biblioteke učesnice. On obezbeđuje dve datoteke kataloških zapisa proizvedene od unapred izabranih biblioteka. The Contributed Research i Academic datoteka sadrži MARC oblikovane zapise za dela koja su katalogizovali korisnici u univerzitetskim i specijalnim bibliotekama. Oko 60 procenata tih zapisa odnose se na izdanja pre 1968 godine koja nisu uključena u LC MARC datoteku. The Contributed School i Public datoteka sadrži MARC oblikovane zapise za dela koja su katalogizovali korisnici u školskim i javnim bibliotekama. Ove kataloške datoteke su dostupne isključivo preko Library Corporation. Sve datoteke su dostupne ITS.MARC

pretplatnicima. Katalogizatori imaju opciju pretraživanja samo određene ili svih datoteka, a u drugom slučaju, LC MARC tekuća datoteka se pretražuje kao prva.

ITS.MARC pretplatnici mogu da pretražuju kataloške zapise po različitim tekstualnim i numeričkim parametrima, uključujući autora, naslov, predmetnicu, LCCN, ISBN, ISSN, US GPO kataloškom broju, Superintendent of Documents (SuDocs) broju, ISMN, broju izveštaja, kontrolnom broju Kanadske nacionalne biblioteke i klasifikacionom broju. Pretplatnici mogu takođe da pretražuju kataloške zapise kombinacijom autora i naslova, autora i predmetnice i naslova i predmetnice. Druga dozvoljena pretraživanja uključuju alfabetska pretraživanja preko vrednosti polja koja počinju sa određenim nizom karaktera, pretragu ključnim rečima za vrednosti polja koja sadrže određen niz karaktera i pretragu sa frazama koja podrazumeva bliskost višestrukih termina pretrage. Pretrage takođe mogu da se ograniče godinom ili nizom godina izdanja, formatom (knjige, serijske publikacije, filmovi itd.) ili jezikom (engleski, francuski, španski, nemački ili italijanski).

Rezultati pretrage se mogu prikazati sa nazivima polja ili u MARC formatu. Format prikazivanja se može promeniti tokom katalogizacije. Kada se kataloški zapisi pretraže, autori, naslovi, predmetnice i druga indeksirana polja se pojavljuju kao hiper-veze. Kada se izabere hiper-veze, ITS.MARC će pretražiti druge kataloške zapise koji sadrže date vrednosti. Ukoliko se ne pronade kataloški zapis u jednoj od ITS.MARC baza podataka, pretplatnici mogu da pristupe RLIN bazi podataka bez dodatnih troškova. Kao jedinstvenu osobinu među bibliografskim servisima koje smo razmatrali u ovom poglavlju, ITS.MARC pretplata uključuje CD-ROM priručnik English Language LC MARC baze podataka radi brzog pristupa najčešće pretraživim kataloškim zapisima.

ITS.MARC softver za katalogizaciju, radi lakšeg editovanja bibliografskih zapisa obezbeđuje postupke slične obradi teksta. Takođe podržava katalogizaciju pomoću obrazaca (template) koji odgovaraju vrsti građe koja se katalogizuje. Obrasci se mogu prilagoditi specijalnim zahtevima. Pretraženi kataloški zapisi mogu se prebaciti u lokalni bibliotečki sistem. Skupovi kataloških listića i nalepnica mogu da se štampaju u lokalnu.

Zaključak

Automatizacija katalogizacije zavisi od dostupnosti odgovarajućih bibliografskih informacija (uzajamne katalogizacije) u mašinski čitljivom obliku. Krajem 1960-tih Kongresna biblioteka je za razmenu bibliografskih informacija u mašinski čitljivom obliku razvila MARC format koji je danas poznat kao USMARCA format. Od tada Kongresna biblioteka, najznačajniji nacionalni snabdevač kataloških podataka, distribuira bibliografske zapise na magnetnim trakama. Ovi zapisi poznati su kao LC MARC baza podataka. Opseg MARC programa, koji je prvobitno bio ograničen na monografije na engleskom jeziku, je proširen i uključuje sve monografije na jezicima koji koriste latinično pismo kao i na izvestan broj jezika koji koriste nelatinična i ideografska pisma

kao i na različita nemonografska dela nezavisno od jezika. Ostale nacionalne biblioteke i bibliotečke organizacije izgradile su formate slične MARC-u kao i programe za distribuciju kataloških zapisa u mašinski čitljivoj formi.

MARC formati su razvijeni za knjige, serijske publikacije i različitu neknjižnu građu. Iako se MARC trake, koje sadrže mašinski čitljive kataloške zapise mogu kupiti od Kongresne biblioteke, većina biblioteka pristupa MARC podacima preko proizvoda i servisa koje nude izdavači i drugi informatički dobavljači. Među najranijim primerima MARC izvedenih proizvoda bili su računarski generisane mikropublikacije kao što su MARCFICHE i Books in English. Čak je i Kongresna biblioteka prekinula štampanje National Union Catalog-a u korist verzije na mikrofišama dobijene iz LC MARC baze podataka. Od sredine 80-tih različite kompanije su nudile CD-ROM sisteme za katalogizaciju koji su sadržali bibliografske podatke na kompakt disku zajedno sa softverom za pretraživanje zapisa i proizvodnju štampanih skupova listića i nalepnica. CD-ROM sistemi za katalogizaciju uobičajeno uključuju celu ili deo LC MARC baze podataka, uz moguće dodavanje bibliografskih zapisa iz drugih izvora kao što su Nacionalna medicinska biblioteka, Kanadska nacionalna biblioteka ili Britanska nacionalna biblioteka. U poređenju sa drugim metodama katalogizacije, CD-ROM sistemi su naročito finansijski povoljni prilikom obimnih retrospektivnih konverzija. Njihova pogodnost za tekuću katalogizaciju zavisi od frekvencije ažuriranja. CD-ROM baze podataka koje se ažuriraju mesečno ili kvartalno ne moraju da sadrže potpune kataloške zapise za najnovije jedinice bibliotečke građe.

Bibliografski servisi su organizacije koje održavaju velike baze podataka kataloških zapisa kojima biblioteke mogu da pristupe na bazi zakupa vremena. Primeri severnoameričkih bibliografskih servisa su OCLC, RLIN, Impact/ONLINE CAT, Impact/MARCit, Interactive Access System i ITS.MARC. Većina bibliografskih servisa održava baze podataka koje su u suštini online uzajamni katalozi koji kombinuju bibliografske i lokacijske informacije. Svi bibliografski servisi nabavljaju kataloške zapise u mašinski čitljivoj formi od Kongresne biblioteke i drugih organizacija kod kojih su pretplaćeni. U većini slučajeva njihove baze podataka sadrže i zapise koje su kreirale biblioteke učesnice. Koristeći mikror računarske radne stanice, biblioteke učesnice mogu da pronađu zapis u uzajamnom katalogu, prilagode ga lokalnim zahtevima i naruče mašinski čitljiv bibliografski zapis ili štampane kataloške listiće. Ukoliko ne pronađu odgovarajući zapis, biblioteke učesnice mogu same da ga on-line kreiraju.

Bibliografski servisi se razlikuju po veličini i sastavu baze podataka, broju i vrsti pretplatnika, kao i specifičnim mogućnostima katalogizacije i pretrage koju ti servisi pružaju. Neki servisi pohranjuju jedan kataloški zapis za svako izdanje date jedinice, a drugi pohranjuju duplikatne i variantne zapise svojih članica. Nekoliko servisa podržava katalogizaciju na izvornim jezicima za dela štampana na jezicima koji koriste nelatinična pisma. Neki bibliografski servisi imaju online podsisteme za nabavku i međubibliotečku pozajmicu.

Bibliografski servisi se u osnovi takmiče sa CD-ROM sistemima za katalogizaciju. Pošto su veći i češće se ažuriraju od svojih CD-ROM parnjaka, baze podataka koje održavaju

bibliografski servisi zadovoljiće veći procenat zahteva pojedine biblioteke za preuzimanjem zapisa a ona će time smanjiti sopstvenu katalogizaciju.